

gile.
o corrente con la Posta.

TO III. **TRST, JUNIJA 1927.** ŠT. 6.

VSEBINA 6. ŠTEVILKE:

France Bevk: POVEST O GROFU, KI SO GA UŠI SNEDLE	Stran 177
Branko Perović: HTENJA	" 180
Slavko Slavec: ŠTEFAN IZPOD ŠKAL	" 181
Ivo Mihovilovič: PESMA O SELJAKU I O ŽENI	" 184
France Bevk: STARKA IN RAZBOJNIKI. (Pripovedka z banjške planote.)	" 185
B. Zagorjan: DVOM	" 186
Janko Samec: ROJENICI — ŠPANSKI SONET	" 187
Radivoj Rehar: PESEM MLADINE	" 188
Znanost in vzgoja:	
Prof. F. Peric: ŽIVLJENJSKI USTROJ OSEBE. 2. Nagonski ustroj človeka.	" 189
SLOVANSKA APOSTOLA SV. CIRIL IN METOD.	" 195
Dr. Jm R.: ZGODOVINSKI POČETKI SLOVENCEV V DANASNJI JULIJSKI KRAJINI.	" 198
V. Šinkovec: PRIDELOVANJE KAVE.	" 203

Listek:

PRIRODA: Riba, ki lovi ptice. — DRAMA: Ljudsko gledališče v Gorici. — ZAPISKI: O naši knjigi. O delu. Nova knjiga o Nekrasovu. „Naša zemlja“ itd. — KRITIKA: Veliki koledar Kmet. matice za leto 1927. — PISMA: Na raskrsnici. Pismo iz Slovenije. — BRSTJE: Tragedija človeške duše. — SMEŠNICE in LISTNICA str. 208. — SLIKE: Jalovec (str. 188). — Rasina: Sv. Ciril in Metod (str. 195). — M. Bambič: Življenje stroja (str. 208). — Na platinah: Uganke. Šah.

UGANKE.

1. Dopolnilna uganaka.

(Sest. Ž.)

O	—	I	—	R
R	—	S	—	O
—	A	R	E	—
Ž	—	v	—	O
E	—	O	—	A
—	P	O	L	—
Š	—	R	—	A
M	—	Č	—	S

Nadomesti črtilce s črkami, pa dobiš znan pregovor.

2. Dopolnilna uganaka.

(Sest. Vikič.)

G	R	E			B	L	E
	R	E			K	A	
		V			K		
U							I
	N	I			V	E	
O	B	E			N	C	I
	L	O			T	A	
		A			N		
		E			A		
P	R	I			S	E	M
	R	O			T	O	

V, Z, BA, NE, NI, NO, PA, ŠE, BEN, DEL, MET, NIK.

Pri pravilni rešitvi, dobiš znan pregovor.

Celoletni naročnik, ki bo do 10. julija poslal uredništvu pravilno rešitev obeh uganok dobi v dar dve knjigi. Če bo takih rešiteljev več, bo odločil žreb.

PIJTE CACAO DE JONG'S!

France Bevk:

Povest o grofu, ki so ga uši snedle.

1.

V sredini šestnajstega stoletja je živel in vladal v Tolminu grof, čigar ime se ni ohranilo v zgodovini. Ali je bilo tako brezpomembno, da ga zgodovinarji niso zapisali, če se zapiski niso izgubili. Ali je bilo tako čudno, da si ga ljudje niso zapomnili.

V spominu pa je ostala njegova železna krutost. Ta grof brez imena je bil imenovan od kmetov, ki so ga kleli, «grof, ki so ga uši snedle.» Drugače ga tudi mi ne moremo imenovati.

Po svoji postavi je bil majhen in tako tolst kot pitana gos, da se je ves svetil od maščobe in je bilo stežka razložiti, kje prsa prihajajo nenadno v brado; nos, uhlji in oči so se kar izgubljali v slanini; le usta je imel široko razvita od premnoge jedače, ki je šla dan za dnem skozi; redki lasje so zaznamovali, kje neha čelo in kje začne tilnik.

Spal je navadno dolgo. Zanj je solnce vse prezgodaj vzhajalo; pripraviti so mu morali sobo v tistem delu poslopja, ki je bil obrnjen na zapad in mu zagrniti okna. Če ga je kljub temu poiskal kak solčni žarek in ga vzbudil iz spanja, se je znesel nad hlapci in deklami, kakor da oni obračajo zemljo in ne Bog.

Molil ni. Svoji svakinji Ani je vsak dan naročeval, naj moli zanj. Kakor so podložniki zanj delali in ga preskrbovali z vsakdanjim kruhom, tako je tudi skrb za dušno hrano prepuščal drugim. On je samo pil, jedel in ukazoval.

Zjutraj, še predno se je oblekel, je popil skodelico mleka, pogoltnil nekaj prekajenega mesa in ga založil s kruhom. Ko se je s pomočjo služabnika napol oblekel, je počival; pri tem počitku si je zaželel par kozarcev vina, da si uteši žejo, ki ga je trpinčila po zajtrku, in ga je tudi dobil. Ko je bil oblečen in bi moral govoriti z oskrbnikom glede tekočih zadev, se je spomnil, da je še takorekoč tešč, zato je sedel, pojedel kos planinskega sira s kruhom in to vse skupaj zalil s steklenico vina. Ko je bil tako zadostno okrepcan, je prišel oskrbnik, ki mu je poročal o gospodarstvu, o iztirjevanju davkov, o upornosti kmetov. Grof se je spotil, ko je dajal navodila, naročila, ukaze in nakladal kazni za nepokorščino in druge prestopke. Po tem truda polnem delu je zneva poželed okrepcila; povžil je nekaj sadja in potrpel do kosila. Kosil je skupaj z obvdovelo sva-

kinjo Anc in njenim sinom sholarjem Antonom, ki se je mudil na počitnicah. Svakinji je razlagal lepoto čednosti človeške zmernosti v jedi in pijači, pri tem pa je sam obral celega kapuna in izpraznil čedrico vina.

Po kosilu je par ur zadremal. Prebudivši se, je začutil tako lakoto, da je planil kot lev naravnost v kuhinjo in zmikastil vse deklet, če mu niso takoj postregle s prekajenino in podobnimi sladčicami. Zdajci šele je vzel konja, ga zajahal, in šel počasi skozi Tolmin, da je videl, če mu ljudje še znajo iti s poti in ga spoštljivo pozdravljati. Ježa ni bila dolga. Navadno do zida, ki se je vlekel ob Tolminu na strani proti Zadlazu. Če je bil dobre volje, je šel tudi proti Volčam, le redko proti Kobaridu; po tisti poti je jezdaril vsak dan eden tolminskih vazalov, s katerim je bil sprt in ga ni maral srečati. Ob vrnitvi v dvor je bil že ves razkačen in je dajal že na dvorišču ljuta povelja. Pomiril se je šele po malici, ki mu je tako zadovoljno sklapljala oči, da bi bil na mestu zaspal, če ne bi se bal, da bo radi tega noč brez spanja. Večerjal je skupno s svakinjo in sholarjem. To pot je razlagal sholarju, koliko vrednosti je čisto, od slabih del neomadeževano srce; mimogredé pa je omenil Ani, da je dal nekega kmeta, ki se mu je nerodno ognil s pota, do krvi pretepsti.

To življenje za grofa ni bilo dolgočasno; zibalo ga je v prijetni tolšči in ga usnivalo. Le nekaj ga je vznemirjalo. Bal se je, da ne bi shujšal. Vsak dan je izpraševal svakinjo: «Ti, ali nisem bolj suhljat kot sem bil?» In ona mu je morala odgovarjati vsak dan: «Ne, nasprotno; bolj debel se mi zdiš.»

• • •

Nekega dne je sedel grof po malici v svojem naslonjaču, pihal od vročine in leno mislil; končno se je domislil.

«Pokliči pisarja!» je ukazal služabniku.

«Tako, vaša milost,» se je ta prelomil pred njim in izginil.

Pisar je stopil pred grofa in se priklonil: «Želite, vaša milost?»

Milost je mežikala iz tolšče in motrila pisarja, čigar gube na obrazu so vpile po maščobi, ki je pa radi polivk in drugih ostankov grofove kuhinje, s katerimi so ga pitali, ni mogel zaređiti. Bil je radi tega videti zelo suh. Pisati ni znal bogve kako lepo; poznal je uslužnost bolj nego črke, bil izveden v priliznjenosti bolj nego v lepem slogu, pri vsaki grofovi besedi je dejal «da», in se mu je s tem tako prikupil, da bi lahko pozabil vse črke in radi tega ostal v pisarniški službi.

«Prejle sem jezdil skozi vas...» je spregovoril grof z cdvažnim glasom in bobnal s prsti po mizi.

«Skozi vas? Da, milost!»

«Počakaj, da izgovorim. Nalij mi vina v kozarec! Kolca se mi.»

In pisar mu je nalil. Ko je grof izpil in oblizal ustnice, je nadaljeval:

«Jahal sem skozi Tolmin, kar srečam na poti mladega, plemiškega človeka. Kaj praviš, kdo je bil?»

Pisar je vrtal z očmi, gubančil čelo in se ni mogel domisliti.

«No, koliko plemiških mladeničev pa je točas v Tolminu?» je vprašal grof iz nevolje.

Zdaj se je pisarju razjasnilo. «Gospod An... An...» Anton je hotel jecljati, a se ni upal z besedo na dan.

«Anton!» je poudaril grof. «Sholar Anton me ni pozdravil, še pogledal me ni.»

Pisar je zavil oči in sklenil roké. «Da, vaša milost.» je dejal iz navade. Pri tem pa mu je bilo žal, da je bil to ravno gospod Anton, ki je bil dober in mu je bilo žal zanj.

«Poleg tega moj nečak ni bil sam.»

«Stavim,» je zdaj vzkliknil pisar, «da je bil v družbi kake zaljubljene dekle in ga je strast ljubezni tako oslepila, da vaše milosti še videl ni.»

«Ne stavi, ker boš izgubil,» je dejal grof. «Če bi bil s kako čečarno, bi ne rekel nič; saj poznam take reči; tudi jaz sem bil mlad. Ampak z nekim Tolmincem je govoril. Ali si čul?»

«Da, vaša milost!» je zijal pisar.

«V zelo prijaznem pomenku, pravim. Ali se spodobi za plemiškega gospodiča, da se prijazno pomenkuje z umazanci?»

«Da... ne, vaša milost!»

«Kje se je naučil jezika teh kmetavzov?»

«Ne vem, vaša milost.»

«Pojdi,» je dejal grof, ves rdeč kot kuhan rak, «in pripelji mi predrzneža. Če ne bo hotel iti, privleči ga za ušesa.»

«Da, vaša milost!»

«Ne pravi mu, kaj ga čaka. Reci, da ga kliče mati... No, bolje je, da rečeš, da ga zovem jaz.»

Pisar je odšel, grof je ostal sam. S prsti je bobnal po mizi. Ker mu to ni nudilo posebne zabave, si je domislil, da mora gledati v strop. Razen starih, zakajenih slikarij, ki jih je motril v dolgočasju že neštetokrat, ni bilo nič posebnega na njem.

Poklical je služabnika.

«Naj pride oskrbnik!» je velel.

«Ga ni doma, vaša milost.»

To ga je razburilo. Oskrbnik je moral biti doma, če ga je pozelel. Res je sicer, da ga to uro ni pozelel še nikoli, in da je imel opravke, ki mu jih je sam naročil, ali če ga je pozelel, je moral biti tu. Őbračal je misli in besede in se jezil; bilo je devet in devetdeset možnosti različnega sklepanja, s katerim se je kratkočasil.

Slednjič se je naveličal tudi tega. Bobnal je s prsti po mizi in se v novo započeti misli domislil svakinje Ane. Poklical je služabnika.

«Kje je gospa Ana?»

«V svoji sobi.»

«Pokliči jo; naj pride k meni!»

Služabnik se je oddaljil in ga pustil samega.

(Dalje).

Branko Perović:

Htenja.

Ja ne znam čemu kob me na svet baci
da do groba lutam s nedomašnim ciljem:
svet me ludom varkom sve opija miljem,
a ja ne znam gde su onog sunca traci

što mi greju dušu i kud ona traga —
Tek u teške dneve što očaje vezu
osećam pred svetom neku čudnu jezu
ko na pogled puklog starog sarkofaga.

I dok novom varkom svoju žedju tažim
svaka mi je miso poput besnog ata,
— al znam da težina svakog mučnog sata
dovija me bliže onome što tražim.

I sa novom strašću žudim otkrovenja
— kidam se po trnju, snatrim u oblaku,
kroz suze se smejem umiruć u mraku
gord na svoju muku i uporna htenja.

Slavko Slavec:

Štefan izpod Skal.

Skale, ki se dvigajo nad Sočo od Gorice do Sevodenj, niso kate-rekoli skale, kakršne človek vidi tudi drugod po svetu; ne, kdor je stal kedaj nad njimi in plezal gori ali doli po njih, ta ve, da so to prav posebni skladovi, da so to — Skale. Do Gorice je Soča podobna gorskemu dekletu, ki hiti v nedeljo po ozki stezi v župno cerkev in gleda sramežljivo predse, od Gorice dalje pa je bolj mladenka iz poštene meščanske hiše, vajena nekaj udobnosti. Struga se ji razširi, tek se ji umiri. Na levi jo zaslanjajo visoke Skale, na desni pa je spremljajo polja in travniki, gaji in vinogradi, dvigajoči se postopoma proti Ločniku. Če se nameriš po sredi Vipavske doline naravnost proti zapadu, obstaneš zavzet, ko ti Soča zastavi pot in zablestijo nenadoma globoko pod teboj široki, beli soški prodovi, izgublja-joči se v polno zelen na nižji, skoro ravni strani furlanske strani.

Za otročaje iz vasi, ki se belí in rdi s svojimi hišami in strehami v polju nad visokim soškim bregom, Skale same danes niso več tako imenitne, kakor so bile pred vojno. Nešteti tuji voji so par let gnez-dili pod njimi in jim odkrhnili skoró vse naravne grbe in vzbočenine, tako da je ostala skoro navpična, neprehodna, precej gladka in pusta gorska stena. Pred vojno pa so bile Skale za tiste otročaje pravi nedeljski raj.

«Kam gremo?» so se posvetovali dečaki po litanijah, ko so va-ščani vreli iz cerkve in se usipali po trgu proti vodnjaku.

«Na Skale!» je zaklical Živčev Lojze in stopil naprej, kakor bi čakal, da se mu tovariši pridružijo. Nekdo je predlagal Velike Roje, drugi so bili za vrtojbensko stran in nekateri bi bili radi šli na Rojice. A Lojze je vse prevpil in obveljala je njegova.

Ucvrli so jo mimo vodnjaka po nasutem klancu, da so se palci bosih nog prav trdo zadevali ob debeli grušč in je temu in onemu ob takem dotiku po več prstov na nogi zacvetelo in zakrvavelo.

«Šember vas nesi!» se je odmaknila ženica v gruči kmetic, ko so švignili s tako naglico mimo njih, da so se od vetra zganili nedelj-ski predpasniki.

Živčev Lojze se ni ustavil, dokler niso dospeli do velike murve tri ali štiri korake pred skalnim prepadom.

«Pol vas ostane tu, pol nas gre do mosta,» je zapovedal in razde-lil tovariše v dve skupini. «Vi boste sovražniki, mi bomo naši,» je dodal. «A ne začenjajte, dokler ne udari ura tri, da ne pridete predaleč.»

«Sovražniki» so polegli v travo pod murvo, ki se je, nedavno obrezana za krmo sviloprejkam, oblačila v novo, mehko, svetlo zeleno

listje. «Naši» pa so odvihrali na sever proti mostu. Tam je Lojze razpostavil svojo četico po vsej skalni steni od vrha do podnožja. Sam se je postavil na sredo vrste in zaklical: «Naprej!»

Mladiči so začeli prodirati po Skalah proti jugu, kakor da hočejo vso steno preiskati, dokler ne trčijo ob drugo polovico, ki se je bližala v nasprotni smeri. Prodiranje ni bilo težavno, koder Skale niso bile prestrme ali pregruščate in koder so jih obraščali redki, rumeni ali rdečkasti petelinčki, da se je človek lahko oprijemal z rokami ali našel stopinji oporo. Koder pa se je šopirila gosta, trnata robida in je šipek nastavljal svoje osti in se je grušč izmikal podplatu ali se je stena dvignila skoro navpik, tam noge niso mogle tako naglo naprej. Težave so bile tem resnejše, ker se je poveljnik Lojze venomer oziral navzgor in navzdol, zahtevajoč enakomerno pomikanje, kroteč prehitre vihravce, ki jih ovire niso mudile, in oštevujoč zaostalce, ki so potni kobalili čez kako grbasto strmino ali so se raztrgani prerivali skozi gosto grmičevje.

«Počasi, Jakec, počasi, da te prezgodaj ne ugledajo,» je klical Lojze.

«Polži — naprej! Drugače nam pridejo preblizu,» je odgovarjal Jakec pod skalnim robom.

«Tod ni mogoče — padem v vodo,» je javkal spodaj Mirko.

«Zaslužiš, da bi padel, neroda,» je odvrnil Lojze. Pri teh besedah ga je pritlična robida oplazila po meči in mu jo zbodkala v daljši lisi, ki se je brž obsula z gostimi rdečimi pikicami. S palico, ki si jo je bil spotoma ulomil, je zamahnil po robidi in odrinil nizko grmovje, da bi mogel dalje. Mimo njega se je vila od zgoraj slabo shojena, komaj spoznavna stezica. Lojze je stopil nekaj korakov po njej. Privredla ga je blizu jame, pred katero je sedel kosmat starec in kadil. Lojze je na mah spoznal Štefana izpod Skal ter se potuhnil. Pustil je jamo ter vodil svojo četo dalje, dokler ni trčila ob «sovražnike.» Tedaj sta obe vojski zagnali krik, kakor da se hočeta besno spopasti. S palicami in šibami, ki so jim bile sulice in sablje, so zamahovali po klečeh in grivah in grmovju, dokler se ni Lojzetu zdelo dovolj.

«Mir! Zadosti smo se nabili. Za mano!» je ukazal.

«Sovražniki» so se zlili z «našimi» in vsi so plezali za Lojzetom proti vrhu. Zgoraj so posedli in plegli po trati koncem njive ter si začeli pripovedovati, kar so doživeli na pohodu po Skalah. Tak pohod so že večkrat izvršili in vsaki krat so jim Skale pokazale kaj novega. Tu in tam se je prestrma stena radi moče utrgala in se zatrkljala globlje na trdnejšo kleč, obtičala v grmovju ali padla v samo soško strugo. Grmovje se je ponekod razrastlo in razbohotilo,

da je bilo treba iskati novih stezjá in prehodov. Do raznih jam in votlin se je prišlo vsaki krat drugače in često je bilo vobče težko najti dohód.

Lojze je sedél kot poveljnik na rezanem mejniku par korakov na desno od tovarišev in je dotlej samo poslušal, kar so drugi pravili. Zdaj je vstal in pristopil k družbi.

«Če greste z mano, vam pokažem Štefana izpod Skal.»

Nekateri so se ohotavljali. Vsi so vedeli, kdo je Štefan izpod Skal, a poznali ga niso vsi. Vsem je bilo znano, da podnevi ob Soči pesek seje in prenočuje v skalni votlini, a od blizu ga je videl malokdo in nihče ni vedel, v kateri votlini domuje. Vaškim dečakom Štefan izpod Skal ni bil posebno naklonjen. Dražila ga je njihova nagajivost. Na prođu so mu radi že od daleč kaj zbadljivega zaklicali. Najrajši so ga pozdravljali takole: «Štefan bele šibre seje — misli, da cekine šteje.» Včasih so mu svetovali: «Štefan, vzdigni brž lopato — kamor pade, bo vse zlato.» Prav priljubljena jim je bila tudi tale zbadljivka: «Štefan pelje balo, — spravi jo pod skalo; — skala se razpoči, — Štefan plava v Soči.» Ob takih prilikah ni Štefan ničesar odvrnil, niti glave ni dvignil, a slišal je prav dobro, gledal jih je izpod povaljanega klobuka in če so se zadosti približali, je z levico pridržal lopato, se sklonil h kupu kamenja, ki se je nabiralo na prednji strani mreže, ter zalučal nekaj kamnov proti njim. Tedaj so se obrnili in zbežali. A dražiti so se ga upali samo največji razgrajči in najdrznejši nagajivci. Drugim je bil Štefan izpod Skal pošastno bitje, ki so se ga bali kakor volka v pravljici.

«Lučal nas bo,» je opomnil Žnidarjev Rajko.

«Ne bo nas videl,» je pojasnil Lojze. «Mi pa homo videli njega in votlino. Kdo gre z mano?»

Nekateri, ki jih vabilo ni mikalo, a jih je bilo sram, da bi svojo plašljivost očitno pokazali, so začeli kozolce preobračati, kakor da so zadnje besede preslišali. Njim se je pridružil tudi Rajko. Drugi so odšli z Lojzetom.

Ta je odvedel svojo četo po ozki stezi vrhu Skal do prve večje udrtine, kjer je bilo pobočje precej nagnjeno, in utonil z njo v gostem listju grmovja, ki je nato z migotanjem vejnih vršičkov izdajalo, kod se četa vijuga navzdol. Udeležniki so vedeli, da ni ondod nobene jame in je treba priti najprej na odprt razgled, vendar jim je bilo tesno pri srcu ob misli, da bi jih mogel Štefan od daleč zaslediti in jim zagnati kaj trdega v grmovje. Kmalu je bilo treba plezati strmo navzgor, iskati opore ob krušéči se, napol peščeni, napol ilovnati plasti in se oprijemati redkih travnih šopov, ki so se preradi trgali in ruvali. Tako so dospeli na rob ozke globeli, ki jo je bilo treba pre-

skočiti. Lojze se je zagnal prvi in na drugi strani sklonjen čakal druge, da jih prestreže in potegne kvišku, če bi komu zmanjkalo tal in moči. Enemu se je res spodrsnilo in Lojze ga je komaj udržal, da ni obeh požrla globočina.

«Blizu smo,» je rekel Lojze. «Za prvim robom je Štefanova jama.»

(Konec prih.)

Ivo Mihovilović:

Pesma o seljaku i o ženi.

Rano, još pre dana, počinje seljački dan — —
 Bog onda šalje na zemlju dve svoje stalne rose:
 za njive — rosu mekanu i belu,
 i krvavu rosu znoja
 seljakovom sirotom telu — — —

Oni se dižu ćutke, bez molitve i bez križa,
 a onda razdele verno križ,
 što im je dala zemlja.

I idu svak svojom stazom u žurbi
 (mnogo je posla, a već se dan bliža).

Jednako s mužem u šutnji, bez reči
 seljakova žena je u se zakopala sebe
 smisao za radost i za celi svet.
 Njoj je sva pesma motikin teški glas;
 što kroz celi dan zemljinom muzikom zveči
 u bašti što se zove trud,
 u kojoj je žulj jedini, jedini cvet.

A kada se večer zanjše nad njivom i nad selom,
 seljak i žena nose zajedno kući svoju izlomljenu
 grud,
 i dok glad i umor gore jednako u njima,
 peva im neki akord umorni i žuti
 u zglobovima, u koljenima, u laktu,
 a sve drugo ugašeno šuti, šuti.

U noći samo, kroz teški seljački san,
 po jednome plahome taktu
 dva srca u grudima zvone,
 i kano dva krotka cveta
 jedno se do drugoga sklone.

Starka in razbojniki.

Pripovedka z banjške planote.

Živela je stara žena, ki je bila strašno stara in le še bolj stara. Bivala je sámcata v samotni bajti, zakaj imela ni nobenega svojcev več. Ta žena je imela čudno navado, in je bila radi nje znana daleč naokrog. Kadar je bila sama v bajti, je v svoji starosti, naglušnosti in dolgočasju govorila sama s seboj od jutra do večera, kot da je polna bajta ljudi.

Ko je bil še njen rajni mož živ, je dejal, da je bolje, da govori več nego manj. Gozd je bil namreč poln razbojnikov in bogve, če kaj ne poslušajo, misleč jih napasti in ne odidejo, ko slišijo, da je besed premnogo, da bi mogla biti le dva človeka v bajti.

Po moževi smrti ni imela nikogar, da bi govorila z njim. Začela je govoriti sama s seboj največ radi samote in dolgočasje; z besedo si je pričarala družčino in zanimiv razgovor, z njim si je vse dni, kar ji je še Bog odmeril življenja, krajšala čas.

Razbojniki so izvohali njeno bajto in prišli zvečer, ko je nastala tema, da jo oropajo in okradejo. Postali so pred bajto in zaslišali glasen razgovor iz nje. Spogledali so se in dejali:

«Poslušajmo, kaj govori, preden bajto napademo.»

Starka je sedela pri večerji in se zabavala s sledečim razgovorom:

«Jutri greš na sejem? Ne? — Pa kaj bom na sejmu? — Kaj se delaš, kakor da nič ne veš? Kravo boš prodal. — Tudi telico? — Ne, telico ne! Telico bomo odredili. Samo kravo. — Mhm! — Pa kaj misliš, koliko boš dobil zanjo? — Več kot bo mogoče. — Eh, seveda; več kot bo mogoče že, a koliko? — Za manj nego sto goldinarjev je ne smem dati. — Kaj? Sto? Sto in dvajset zahtevaj zanjo! — Malo draga bo. Če jo bo kdo hotel vzeti?... — Saj lahko malo pcpustiš. Pusti jo za sto, tudi za devetdeset. — Mhm! — Tudi za osemdeset goldinarjev je lahko daš. Za manj pa ne. Jo pa raje kar domov priženi. — Še bo draga. — Krava z mlekom? Za osemdeset, niti beliča manj...»

Ko so razbojniki to slišali, so se spogledali in dejali: «Pojdimc! Pridemo jutri. Danes nimajo denarja, jutri bo v bajti osemdeset goldinarjev najmanj in morda še kaj po vrhu.»

Odšli so tiho, naslednji večer so prišli znova.

Prisluhnili so tudi ta večer, da izvedo, kako se je kupčija obnesla in še kaj drugega.

«Zdaj bo večerja,» je govorila starka v veži. «Polenta je kuhana.»

Razbojniki so nategnili ušesa. Starka je vzela dvanajst krožnikov in jih je položila drugega za drugim na mizo.

«Tako,» je govorila. «Ti boš jedel tu, ti boš jedel tu, ti boš jedel tu...» Pri vsakem krožniku je govorila te besede in niti dvanajstega ni izvzela. Iz ponevce je usula polento; bilo jo je malo, komaj za prgišče. Zrezala jo je na dvanajst drobnih koscev, dela na vsak krožnik po en kosce in govorila: «Tebi kos, tebi kos, tebi tudi kos...» Vse tako, da je imelo dvanajst krožnikov vsak svoj košček.

V ponvi je segrela zabelo in zabelila z žličo vsak košček posebej: «Tebi zabelo, tebi tudi, tebi tudi... Jejmo, jejmo, sinovi, korenjaki! Ko povečerjamo, gremo spat.»

Razbojniki so slišali, se vsi prepadeni spogledali in se vprašali: «Koliko pa jih je?»

Drug preko drugega so govorili in zatrjevali:

«Dvanajst krožnikov je dela na mizo, dobro sem slišal.»

«Dvanajst koscev polente jim je razdelila, nisem se uštel.»

«Ko jim je zabelila, je dvanajstkrat naredilo: cck!»

«Kaj zmoremo proti dvanajstim? Samo sedem nas je.»

«Tiho!» je dejal poglavar. «Ko se najedo, pojdejo spat, tedaj jih napademo.»

Starka je povečerjala, nesla posodo v vežo in jo pomila. Vodo je hotela zliti pred hišo; mislila je na curke, ko je govorila:

«Tekli boste, kamor vam bom jaz ukazala. Le pazite!»

Razbojniki so dejali: «Skrijmo se za vogal, videli bomo, kaj bo.»

Jedva so se razbojniki skrili, ko so se odprla vrata, prikazala se je starka in ulivala vodo iz sklede v curkih, ki so tekli vsak v svojo stran. Pri tem je govorila:

«Ti teci tjakaj, ti teci tjakaj, ti teci tjakaj!...»

Razbojniki so to jedva zaslišali, in že so zbežali, kar so jih nesle pete in beže še dandanes, ako se še niso ustavili.

Zapisal France Bevč.

B. Zagorjan:

Dvom.

Dvom — oblak teman, ki bega
čez neskončni svod neba,
v mojo mračno dušo lega.
Kakor v slutnji misli črne
zbirajo se v dnu srca,
v dušo mir se več ne vrne.

Kaj me ljubi moja draga?
Čuti zame nje srce?
Ali duša njena blaga
še spominja se na me?

Na odgovor srce čaka;
tega od nikoder ni.
Večnost mi je ura vsaka,
raste, raste dvom, kipi...

Janko Samec:

Rojenici.

Sprejel sem dar iz tvojih belih rok,
o lepa vila, moja Rojenica;
in bil sem kakor v polju drobna ptica,
ki jo zamami čar neba visok.

In bil sem kakor v noč napeti lok,
ki čaka, kdaj iz njega plane pšica;
kot solnčna luč in kakor soj — resnica,
ki še za hip jo skriva mrak globok! —

A kadar tiste ure zvok je udaril
in me v vihar življenja je pognalo,
sem vedel, da bom v njem slabó veslaril,

da za pristan srcé mi ne bo znalo,
in da te bom še kruto osleparil
za vse, kar tvoje mi srcé je dal!

Janko Samec:

Španski sonet.

Dva bela kipa, v tihem gozdu skrita,
zajeta v trepetanje vročih rok,
in s tenko mesečinc vsa povita,
ki lila je srebrna naokrog —

tako sva včasih, moja Seniorita,
kipela pod neba neskončni lok,
in kaj so krila prsa kamenita,
je znal samó v nebesih večni Bog!

In sen srcá... in solnce... in Riviera...
in pisan šal... poskočna Habanera...
vse tonilo je nekam v belo noč —

Le spodaj v mraku tihem pod drevesi
utripali drhteči sta telesi...
Zlil v Eno ju Ljubezni sen je vroč!

Radivoj Rehar:

Pesem mladine.

Od sanj so gnane želje naše mlade,
od sanj, ki v dušah čistih nam cveto
vse polne vonja belega jasmína
in lilij nežnih, ki pod solncem mro.

In ko najgloblja, najsvetejša je tišina
in zvezde božje v dalji zažare,
so naša srca kakor mlada vina,
ki od sladkosti lastne zakipe.

In duše naše — zlati žrtveniki —
darujejo svoj sveti, čisti dar:
vse sanje cvetne, želje in hotenja —
Mladosti svoji svetli na oltar.

LEPOTA NAŠIH KRAJEV.
Jalovec, gledan z Gorenjega Loga.

ZNANOST IN VZGOJA.

Prof. F. Peric:

Življenjski ustroj osebe.

(Nadaljevanje.)

S tega stališča se nam torej predstavlja samomor kot izraz skrajnega prezira golega, v samega sebe vklenjenega egoizma, ki obupa nad tem, da bi se mogel kdaj rešiti iz teh okov. Samomor po vsem tem nikakor ne more veljati niti kot izjema, ki bi nasprotovala našemu splošnemu življenjskemu zakonu, temveč ga indirektno potrjuje. Najlepše pa se vidi to pri samomorih radi nesrečne ljubezni. Taki samomori nam pač nazorno kažejo, da ne igra spolnost pri njih skoro nikake vloge, kajti drugače bi bil n. pr. za žensko najlogičnejši izhod prostitucija in ne smrt. Odločilni so torej drugi nagoni, in sicer, kot bomo pozneje natančneje videli, so to oni višji življenjski nagoni, ki imajo svoj sedež onstran in izven vseh človeških egoizmov.

Isto, kar glede samomora, velja tudi glede zločina, posebno umora, ropa itd. Tudi tu gre brez dvoma za izjemne socialne pojave, ki tvorijo le neznatno pego na splošnem življenjskem pojavu, kateri se odigrava, kot rečeno, v znamenju življenja kot takega. Tudi dejstvo, da v prvih dobah človeške civilizacije ni bilo še nikakega takoimenovanega «vojnega prava», da je torej zmagovalec pokončaval premagance z ognjem in mečem, ne izpodbija naše ugotovitve. Dokazuje marveč le njeno relativno veljavnost. V področju zmagovalčevega plemena je namreč imela življenjska ideja popolno veljavo. Sploh lahko rečemo, da ga ni protiživljenjskega pojava, ki bi dokazoval drugo kot to, da moramo računati tudi v sociologiji le z relativnimi pojavi. Naj sledita tu še dva primera. Eden bi bil izpostavljanje slabotne dece, ki se je prepuščala n. pr. pri Spartancih lastni usodi, smrti. Ta vrsta otrokomora, ki nas spominja nekako na moderno evgeniko, je seveda zopet le izjema, katera bi gotovo ne postala pravilo, če bi se bili rodili vsi otroci enako slabotni. Isto velja tudi glede otrokomora v slučajih nezakonskih rojstev, in to ne samo v našem modernem življenju (n. pr. otrokomor zapeljane mladenke), temveč tudi tam, kjer gre za nekaj tozadeven običaj.

Vsi gornji primeri so vzeti iz modernega življenja. Toda tudi življenje prazgodovinskega človeka, kolikor nam je znano, nam jih nudi v izobilju. Omejili se bomo le na dva, ki sta najzgovornejša. To sta češčenje rajnkih in vera v drugo življenje. Že v paleolitični dobi sta obvladovali ti dve ideji duhove pradavnih stanovalcev naše zemlje. Prve gradbe, ki jih je povzdignil človek, ko je še živel po votlinah, so bile namenjene telesnim ostankom rajnkih. Še le mnogo pozneje je človek mislil tudi na zidanje svojih lastnih bivališč, medtem ko je bila njegova prva skrb posvečena zaščiti kosti svojih mrtvecev. (Prim. Jacques de Morgan: *L'humanité préhistorique*, Paris 1924, str. 169). Tudi vsebina grobov, ki so se ohranili iz prazgodovinskih dob, priča, kako je bil že pračlovek v oblasti nekake višje ali prenesene življenjske ideje. Pri tem je važno naglasiti, da ni poznal prvotni prazgodovinski človek še nikake vere v današnjem pomenu te besede, t. j. vere, katere središče bi tvorilo enotno poseebljeno božanstvo kakor v poznejših časih razvoja (J. de Morgan, *istotam*, str. 265). Poleg češčenja rajnkih je obstojal morda prvotno samo še takoimenovani totemizem, kakor ga vidimo še dandanes pri naravnih ljudstvih in o katerem bomo imeli priliko govoriti pozneje malo podrobneje.

Vse te misli formuliramo neštetokrat tudi v navadnem vsakdanjem življenju. Izražene so v številnih basnih, pravljicah, pregovorih, v umetnosti in tudi v raznih ustanovah. Na vsakem koraku govorimo dalje o preteklosti, sedanosti in bodočnosti in to časovno stališče je še posebno prikladno za opredelitev in omejitve konkretnih oblik življenjskega stremjenja osebe. Naj srečamo človeka na katerikoli točki njegove življenjske poti, vedno bomo videli, da je njegov pogled obrnjen v bodočnost. Dasi je obremenjen s preteklostjo — s podedovanimi lastnostmi in sporočili — ter vkleknjen v sedanost, je njegov cilj nespremenjeno v tej bajni obljubljeni deželi, ki je bodočnost v nasprotju s sedanostjo.

Pod sedanostjo v socialnem pomenu besede seveda ne smemo razumeti nekake imaginarne točke v času, temveč ono resnično dobo, ki jo človek doživlja in sodoživlja. To doživljanje in sodoživljanje pa gre od rojstva dalje v isti smeri napram bodočnosti. Življenje je podobno korakajočemu človeku. Na vsakem koraku, vsak dan realizira nov kos doživljanja, iz bodočnosti, ki je pred njim, ustvarja novo sedanost. Življenje je torej neprestano pretvarjanje bodočnosti v sedanost. In ta življenjski proces gre nezadržno od rojstva do smrti. Še le s smrtjo preneha pretvarjanje bodočnosti v sedanost in smrt tvori torej mejo sedanosti ter začetek bodočnosti kot take.

S tem je nasprotje sedanost: bodočnost natančno opredeljeno. Gustave Le Bon pravi v enem izmed svojih del: «Mnogo bolj nego živi vodijo ljudstva njihovi rajniki... Mrtva pokolenja nam ne vsiljujejo le svojega telesnega ustroja, temveč tudi svoje misli. Rajniki so edini neoporečni gospodarji živih» (G. Le Bon: *Lois psychologiques de l'évolution des peuples*, Paris 1917., str. 27.) Jedro te trditve, kolikor se nanaša na moč tradicij in dednosti, je nesporno resnično. Vpliv preteklosti na življenje je neizpodbitno dejstvo, kot smo že omenili. Toda njena sila je zelo krhka in tudi minljiva, kakor vidimo na vsakem koraku. Podedovane tradicije izginjajo nezadržno. Le zelo neznamen del življenja je poleg tega pod oblastjo preteklosti, pretežni in najvažnejši njegov del je marveč v popolni oblasti bodočnosti. Če je res, da so nam rajnika pokolenja izklesala telesni ustroj in nam vtisnila tudi svoje mišljenje, je pa na drugi strani v še mnogo večji meri neizpodbitna resnica, ki jo moremo empirično overiti na vsakem koraku, da namreč bodoča pokolenja določajo smeri in cilje sedanjega življenja. V nasprotju z Le Bonom moramo torej reči: Veliko bolj nego rajnika in živa pokolenja vodijo ljudstva njihova bodoča pokolenja. Potomci so edini neoporečni gospodarji živih.

Tudi če promatramo socialno življenje s časovnega stališča sedanost — bodočnost, pridemo torej obvezno do že z drugih vidikov ugotovljenega dualizma v življenjskem stremljenju človeka. Poleg sedanostnega življenjskega stremjenja moramo razlikovati tudi bodočnostno življenjsko stremljenje. Ni treba več dokazovati, da je prvo identično s tem, kar smo imenovali zgoraj človekov življenjski egoizem, medtem ko odgovarja bodočnostno življenjsko stremljenje natančno oni drugi, tj. preneseni, nadegoistični življenjski volji. In ta je, kot rečeno, odločilna življenjska zakonodajna oblast, tako da ima ogromna večina človeškega mišljenja in delovanja nadindividualne (t. j. prenesene, bodočnostne) naloge (Prim. Dr. H. G. Holle: *Allgemeine Biologie als Grundlage für Weltanschauung, Lebensführung und Politik*, München 1925., str. 306).

Bodočnost, kot smo jo tu orisali, sliši navadno na ime «smoter» ali tudi «ideal». Ta ni in ne more biti nič drugega nego bodočnost, ki ni še spremenjena v sedanost. Za današnjega človeka je torej že jutrišnji dan «ideal». S tega stališča moremo definirati življenje kot stalno doseganje idealov, torej kot njihovo stalno rušenje. Bodočnostno ali nadegoistično življenjsko stremljenje je potemtakem stremljenje idealizma. Toda noben pojem iz socialnega življenja ni še moral pretrpeti toliko mrcvarjenja kot ravnó «idealizem». Na realnih tleh socialnega življenja pa je le en sam ideal, en sam idealizem, namreč življenjski, biološki idealizem. Ideal je bodoče življenje v nasprotju s sedanjim, idealizem težnja po bodočem življenju in podrejevanje sedanjega življenja bodočemu. Med drugim hočemo dokazati v naslednjih izvajanjih tudi to, da spada ta življenjski idealizem k ustroju osebe kot bistven in sestaven del njenega življenjskega hotenja.

Mogli bi primere poljubno pomnožiti, če bi bilo potrebno, toda že ti dokazujejo, upamo, dovolj jasno, da moramo pri promatranju celotnega socialnega življenja obvezno računati tudi z določeno «nadosebno» ali «nadegoistično» življenjsko voljo človeka, ki se uveljavlja v obliki stremjenja po življenju kot takem.

Vse tozadavne ugotovitve moremo potemtakem sedaj tako-le posneti in formulirati: Nadegoistična življenjska volja, s katero je opremljen človek posameznik, je neizpodbitno dejstvo. Ta njegov višji personalizem je seveda vkoreninjen v človeku samem, v posamezniku, in zato ne more biti v bistvu drugačen nego njegov nižji personalizem ali egoizem. Razlika pa je v tem, da je in mora biti celotna življenjska sila, s katero je opremljen človek, mnogo večja od egoizma, in sicer radi tega, ker mora biti neuničljiva. Čim bi bilo uničljivo tudi to splošno življenjsko stremljenje, bi moralo prenehati tudi socialno življenje kot tako, bi se moralo izživeti v enem pokoljenju. Z drugimi besedami: Socialni činitelj, ki mu pravimo smrt, ni močnejši nego socialni činitelj, ki mu pravimo življenje. Če torej označimo naš navadni egoizem s črko **E**, razliko med njim in celotno življenjsko silo ali celotnim personalizmom z **X**, ta celotni personalizem sam pa s **P**, potem lahko zgotavimo vse naše ugotovitve v sledečo formulo:

$$P = E + X.$$

2. Nagonski ustroj človeka.

S tem je vprašanje postavljeno in sedaj gre torej za to, da določimo, kaj predstavlja v realnem socialnem življenju ta **X**, ta neobhodno potrebna razlika med personalizmom v do sedaj nam znanem obsegu ter celotno življenjsko silo ali celotnim personalizmom. Vprašanje bi se skoro zdelo na prvi pogled precej enostavno. Če namreč razumemo pod egoizmom ono življenjsko voljo in moč posameznika, s katerima gradi zgradbo svojega življenja do one točke, ko mu jo poruši smrt, potem bi obstojal prebitek njegove življenjske sile v sposobnosti, da rodi potomce. Brez dvoma spada to dejstvo k bistvu celega vprašanja, toda jasno je, da ne rodilna sposobnost ne spolni nagon ne moreta zadostovati, kot smo že rekli, za razumevanje celotnega življenjskega stremjenja. Prava življenjska uganka ni v spolnih odnošajih, temveč se začenja z rodiljsko ljubeznijo do otrok, z žrtvami, ki se doprinašajo zanje. In te žrtve in skrbi lahko tudi popolnoma ločimo od ostalih odnošajev med roditelji. Pri posinavljenju in pohčerenju so pač naravnost neodvisne od vsake spolnosti.

Izključiti moramo — s Vierkandtom (Alfred Vierkandt: *Gesellschaftslehre. Hauptprobleme der philosophischen Soziologie*. Stuttgart 1923., str. 337) — tudi teorijo, po kateri naj posameznika spričo njegove osebne minljivosti in neznatne vsebine njegovega lastnega življenja tolaži misel na neumrljivost njegove vrste, t. j. človeštva. To tolažbo naj bi našel v tem, da se intimno prepoji in spoji s človečansko idejo. Tudi spolno življenje da prevzema človeka upravičeno tako globoko, ker ne gre pri tem za nič manj nego za ohranitev vrste (Schopenhauer). Za razlago življenjskega dogajanja, kakršno je v resnici, je ta teorija brez vsakega pomena.

Predvsem je treba pripomniti, da je umrljivost ali neumrljivost vrste, celega človeškega rodu, le gola fikcija. O njej bi se moglo govoriti le tedaj, če bi bila človeška družba res nekaj enotnega in celotnega, kakor n. pr. organizem posameznega človeka. To pa bi ne pomenilo nič drugega, nego da je človek posameznik napram družbi natančno isto, kar je celica v organizmu posameznika. Kakor živi telo posameznika le do tedaj, dokler živijo celice, ki ga sestavljajo, in narobe, tako bi «živela» tudi družba le do tedaj, dokler bi živeli dotični določeni posamezniki. Čim bi oni pomrli, bi moralo biti tudi konec družbe, ali pa bi, če naj bo družba neumrljiva, morali biti tudi oni neumrljivi. Gotovo se da družba primerjati z organizmom, posebno organska družba, kot smo že videli, in tudi posamezniki s celicami, toda te celice imajo to lastnost, da stalno umirajo in delajo prostor drugim, katere stalno jemljejo iz organizma in postavljamo druge na njihovo mesto. To velja enako toliko glede organskih kakor glede anorganskih družb. Iz tega pa sledi, da ni nobena družba organizem. Nezmisljeno je torej govoriti o življenju, smrti ali neumrljivosti družbe, naj jo že imenujejo rod, vrsta ali kakorkoli. Vsi življenjski pojavi so marveč lokalizirani izključno v posamezniku. Ne organizem, temveč sistem organizmov je družba, in to je nekaj popolnoma različnega od organizma.

Kakor je torej posameznik sedež življenja, prav tako se more edino pri njem govoriti tudi o umrljivosti ali neumrljivosti. Kakor upravičeno poudarja Leopold von Wiese (*Allgemeine Soziologie*, München und Leipzig 1924., str. 59), je človek sicer plod združitve dveh oseb, in tudi vse njegovo življenje je polno raznovrstnih zvez, toda umreti mora sam in zdi se, da tiči vsa grenkoba smrti ravno v tem, da jo spremlja taka popolna zapuščenost in osamljenost. Tudi je — na drugi strani — enaka fikcija vsaka občečloveška družba. Take absolutne družbe ni, kot smo videli, temveč so realni le sistemi številnih delnih ali relativnih družb.

Pač pa smo z idejo umrljivosti in neumrljivosti že prav blizu bistva našega vprašanja. Treba ga je le pravilno lokalizirati, namreč v življenje in smrt posameznika, kot smo pravkar naglasili. Če si ogledamo dela najvidnejših sociologov, vidimo, da tega problema sploh ne postavljajo, oziroma omenjajo smrt le mimogrede, ne da bi skušali natančno določiti njeno mesto med socialnimi činitelji. Za nas pa je to vprašanje eno izmed osrednjih socioloških vprašanj. Brez njega rešitve je popolno razumevanje socialnih dejstev sploh izključeno.

Kljub temu, da se to vprašanje v socialni znanosti prezira, pa nahajamo po posameznih delih obširna poglavja, ki so ž njim v tesni zvezi. To so ona poglavja, ki so posvečena temeljnim življenjskim gonilnim silam, takoimenovanim nagonom, t. j. torej onim naravnim, prirojenim težnjam, ki ženejo človeka nezadržno v določeni življenjski smeri in torej

tudi v smeri življenja proti smrti. Lepo poglavje vsebuje že zgoraj omenjeno delo Alfreda Vierkandta (*Gesellschaftslehre*, str. 58—178).

Vierkandt razlikuje sledeče nagonne, ki jih označa kot «socialno opremo človeka»: 1.) nagon samozaveesti, t. j. oni nagon, ki se uveljavlja v obliki stremljenja po udejstvovanju svojega jaz-a, in sicer na najrazličnejše načine (nadmočnost, dostojanstvo, vladoželjnost itd.). — 2.) nagon podreditve ali pokorščine. Opažamo ga pri otroku, ki se izroča v oblast matere ali očeta, a tudi že pri živalih, n. pr. pri psu, ki se vrže pred gospodarjem na hrbet, posebno pa pri onih živalih, ki sledijo slepo živali — vodnici, n. pr. ovce, ptiči itd.) Ta nagon ni istoveten s strahom, dasi lahko zavzame tudi to obliko. Človek se podrejuje onemu, ki je večji po svoji vrednosti ali moči (spoštovanje), a istotako tudi brezosebnim tvorbam kakor n. pr. poveljem, postavam, pravu, običajem itd. — 3.) nagon pomaganja in negovanja ali skrbstva: kot primere navaja tu Vierkandt materinsko in sploh roditeljsko ljubezen, ki je visoko razvita tudi pri najbolj zaostalih naravnih ljudstvih, dalje nagnjenje k pomaganju starim, bolnim, obnemoglim itd. Zelo nazorno se je pokazala sila tega nagona pri strašnih prizorih povodom lakote v Rusiji. Opisovalci te katastrofe naglašajo, da so trpeči ljudje delili z otroci in tudi z drugimi do zadnjega koščka hrane, s katero so razpolagali. — 4.) borbeni nagon: ta nagon se uveljavlja v najrazličnejših oblikah in se pojavlja med drugim tudi že kot gola volja do udejstvovanja, t. j. kot borbenost radi borbe same. Vidimo ga že pri živalih, ki uprizarjajo medsebojne borbene igre. Dalje zavzame obliko lova, maščevanja, sovraštva in tudi kazni, s katero se borimo proti zločinu, spada sem itd.

Poleg teh nagonov navaja Vierkandt med socialno opremo človeka še razne druge, ki jih hočemo le v naglici naštet: 5.) pojavi simpatije (sočutje, panika, ganotje, prehod razpoloženja od ene osebe na drugo); 6.) posnemanje (posnemanje pod različnimi vplivi, n. pr. avtoritete, hipnoze itd.); 7.) besedna prepričljivost (n. pr. vsako izraženo mnenje ima nekako moč, da si pridobi vero; radovernost, lahkovernost itd.); 8.) nagon izražanja (Ta nagon je že pri živalih; pri človeku mimika, kretnje, govor in sploh vse izražanje notranje duševnosti, katero je tesno združeno z nagonom sporačanja, ki ima odločilno važnost za razširjevanje kulture); 9.) nagon družabnosti, s katerim se približno krije to, kar smo imenovali v prejšnjem poglavju skupnostno stremljenje, ki gre vzporedno z duševnim enakostnim stremljenjem. Vierkandt prišteva sem tudi spolni in erotični nagon.

Kakor nam kaže ta kratka slika «socialne opreme človeka», moramo torej razlikovati še precej veliko število nagonskih stremljenj, ki služijo kot življenjska gibala. Pri tem pa je treba pripomniti, da se pisatelji nikakor ne ujemajo glede klasifikacije nagonov. Naj omenimo radi primere tudi prvotne nagonne ali instinkte človeka, kakor jih razlikuje Mc Dougall (*William Mc Dougall: An introduction to Social Psychology*). Ti so: 1) bežni nagon, 2) nagon zoprnosti, 3) nagon radovednosti, 4) borbeni nagon, 5) nagon samozatajevanja in uveljavljanja, 6) roditeljski nagon, 7) rodilni nagon, 8) čredni nagon, 9) pridobitveni nagon in 10) gradbeni nagon.

Globoka filozofska razglabljanja o nagonih nahajamo dalje tudi pri Bergsonu (*L'évolution créatrice*, Paris, 8. izdaja, 1911). Med sociologi posve-

ča posebno izčrpno poglavje človeškim nagonom F. Oppenheimer (*System der Soziologie*, I, Jena 1922). Ta mislec imenuje celotni kompleks nagonov človekov «nagonski ali motivacijski aparat». Vse nagone deli v dva dela, v finalne in modalne nagone. Finalni nagoni so oni, ki stremijo za stanjem nasičenosti, medtem ko silijo modalni nagoni k dejanjem, ki so potrebna za zadovoljevanje prvih, t. j. finalnih nagonov. Oppenheimer podaja dalje tudi «psihogenetični razvoj» nagonov od «predsocialne» (živalske) do «nadsocialne» stopnje. Naj sledi le kratak izvleček iz njegove zanimive tabele: 1.) *subsocialna stopnja* (finalni: samoohranitev, ohranitev vrste, kavzalni nagon, borbeni, parilni, materinski, selitveni itd.; modalni: energetični nagon, navada); 2.) *prva prehodna stopnja* (finalni: čredni, krdelni, roditeljski, igralni nagon; modalni: vaja, prvi nagon pravičnosti med otroki); 3.) *socialna stopnja* (modalni: sodelovanje, vodstveni in tehnični nagon, sovraštvo do tujcev, strah pred duhovi, simpatija, družabnost, posnemanje, tekmovanje, strah božji, ljubezen do Boga, organizacijski nagon; modalni: ekonomski imperativ, menjalni in pridobitveni nagon, gostoljubnost, vladoželjnost, pohlep itd.); 4.) *druga prehodna doba* (finalni: magija, tehnologija, praktična znanost, umetnost, mistika filozofija; modalni: reforma, revolucija); 5.) *suprasocialna stopnja* (finalni: zadovoljstvo v duševni izobrazbi, estetično spoznanje; modalni: нравna avtonomija). Poleg njegove popolnosti je treba poudariti v tem «motivacijskem aparatu» posebno delitev nagonov v finalne in modalne, ki je temeljne važnosti.

Rekli smo zgoraj, da so nagoni one naravne, prirojene težnje, ki ženejo človeka v določeni smeri, t. j. v smeri udejstvovanja teh nagonov. Če priznamo nagonom nekako neodoljivo silo, proti kateri je vsak odpor zaman, bi bila podana z njim tudi popolna razlaga splošnega življenjskega stremljenja. Pod silo nagonov gre svojo pot tudi proti smrti in kljub njej. Imeli bi opraviti v tem slučaju z nekakim nagonskim determinizmom, spričo katerega bi bila naša življenjska volja že vnaprej določena. Ako si pokličemo tu zopet v spomin naš personalistični egoizem, kakor smo ga definirali v prejšnjih izvajanjih, se bomo spomnili, da smo se postavili že tam na stališče podobnega determinizma, in sicer z ugotovitvijo, da je sploh edina možna oblika človeškega življenja le človekova telesno-duševna osebnost, oblika personalizma. Če moramo priznati brez pridržkov personalistični determinizem, je pa na drugi strani jasno, da ta ne obsega celotne nagonske konstitucije, kot smo jo zgoraj opisali. Toda nekateri temeljni prvotni nagoni, kot so n. pr. spolni nagon, roditeljski, rodilni, nagon samozavesti, nagon izražanja ali, kakor ga bomo imenovali pozneje v posebnem poglavju, kulturni nagon, t. j. nagon duševnega samoupodabljanja, dalje enakostni nagon in končno tudi skupnostni ali čredni nagon, so brez dvoma le različne oblike udejstvovanja enega in istega prvotnega življenjskega stremljenja ali personalizma.

Radi tega je torej povsem upravičeno govoriti o določenem nagonskem determinizmu, ki tvori temeljno socialno opremo človeka. Vendar pa se moramo tudi tu varovati zmote, v katero bi zašli, če bi pripisovali temu determinizmu absolutno vrednost, medtem ko smo že ponovno rekli, da je tudi v socialnem življenju vse le relativno. Gre torej za pogojen nagonski determinizem, ki pomeni: Če se življenje vrši, se mora vršiti le v določenih oblikah in teh oblik ne določa nihče drugi nego omenjeni najprvotnejši

življenjski nagoni. Proti njim — vsaj proti nekaterim, kot sta n. pr. skupnostni in enakostni nagon — je človek brez moči in se jim mora pokoriti. Že v prejšnjem poglavju smo rekli, da ni v oblasti človeka, da bi se mogel upirati priučanju jezika svoje okolice. Seveda lahko napravi s samomorom konec vsem življenjskim nagonom, toda, kot smo tudi že naglasili, samomor ni normalen življenjski pojav, temveč je ugotovljeno empiričnim potcem od začetka do danes, da je to izjema, ki nima za življenje sploh nikakih posebnih posledic. (Dalje.)

Slovanska apostola sv. Ciril in Metod

(Ob tisočstoletnici Cirilovega rojstva 827.—1927.)

Slovesno žare kresovi skozi mehko noč sredi poletja... Po naših zemljah bude spomine na dve silni plamenici, ki sta obsvetili mračna pota slovanskih narodov pred davnimi stoletji.

Prižgala sta plamen resničnejše, plemenitejše vere v pustih, otrplih srcih. Posvetila sta blaženo slovansko materinsko besedo v najglobljih, skrivnostnih globinah človeške duše s svojimi svetimi knjigami. Žar svobode je vzklik iz kraljevske zakladnice njunega dela.

P. Rasina: SV. CIRIL IN METOD. (17. stoletje.)

Slovani, ki so prišli najdalj na zapad, so imeli v devetem stoletju po Kristusu v oblasti pokrajino na ozemlju današnje Češko-slovaške in severne Ogrske med Karpati in Donavo, ki se je takrat imenovala Moravska, — vso ostalo Ogrsko, ki se je imenovala Panonija, — in današnje slovenske pokrajine, takrat imenovane Karantanija, ki je tedaj segala daleč na sever, skoro do Donave. Karantance, današnje Slovence, so bili malo poprej podjarmili Nemci, deželo so preplavili katoliški duhovniki, nemški iz Solnograda, romanski iz Ogleja, oznanjujoč novo vero. Pri naših prednikih ti oznanjevalci nove vere niso bili priljubljeni, ker večinoma niso poznali

jezika, ali pa le slabo. Poleg tega so jim morali plačevati precejšen verski davek, nemški plemenitniki pa so jim darovali ogromno zemlje, ki so jo bili odvzeli Slovencem, ki so se borili za svojo svobodo. Na teh Slovencem zaplenjenih zemljah so zidali nemške samostane, ki so klicali v deželo nemške koloniste, da so obdelovali zemljo in bili opora nemškim osvovjevalcem. Pozabiti ne smemo, da so Nemci vse svoje vojne, v katerih so z ognjem in mečem podjarmljevali Slovane, opravičevali s tem, da širijo krščansko vero. Zato so naši predniki sovražili nemške propovednike nove vere, ker niso znali ločiti cerkve od političnih oblasti, ki so jih bile zaslužnile in jim jemale zemljo.

Moravci, t. j. današnji Čehi in Slovaki, so se s prvim nam znanim knezom Mojmirom v isti dobi borili proti Nemcem za svojo svobodo. Prav tako pod njegovim naslednikom knezom Rastislavom. To je bilo vzrok, da knez Rastislav ni maral nemških duhovnikov, ki so pogosto, kakor smo zgoraj videli, širili tudi politični vpliv njegovih sovražnikov — Nemcev.

Slovani so čutili nepopolnost svoje preproste vere, ki ni več zadovoljevala njihovega hrepenenja po resnici in dobrem; posebno tedaj, ko so primerjali svojo vero s krščansko, ki je prinašala s svojo dobro organizacijo vse sadove grške in rimske prosvete. Moravski knez Rastislav se je poleg tega dobro zavedal, da bodo imeli Nemci vedno vzrok, da začno podjarmljevalno vojno proti »paganskim in barbarskim» Moravcem, dokler se ne pokristjani njegov narod.

Iz navedenih razlogov se je odločil moravski knez, da pokliče v svojo državo oznanjevalce nove krščanske vere. Toda ne nemških: obrnil se je na Bizantinskega cesarja Mihaela v Carigradu. Panonska legenda, ki opisuje življenje sv. Metoda, piše iz pisma kneza Rastislava: «Mnogi krščanski učitelji so prišli k nam iz Italije, Grškega in Nemškega, ki nas učijo, a vsak drugače, mi Sloveni pa smo priprosti ljudje in nimamo moža, ki bi nas poučil o pravici.»

* * *

Brata Ciril in Metod sta bila sinova visokega bizantinskega uradnika v Solunu. Ciril je bil rojen l. 827., Metod, starejši brat, pa neznan kdaj. Oče jima je poskrbel izvrstno vzgojo. Ciril je slovel kot učenjak. Slovanskega jezika sta se naučila v Solunu, ker je bila okolica vsa slovanska, kakor je še dandanes. Notranje nagnenje pa je napotilo Cirila, da se je vsega posvetil veri, kakor pozneje Metod, ki je bil prvotno cesarski upravitelj v neki slovanski pokrajini. Učena poznavalca krščanstva, polna požrtvovalne gorečnosti, sta šla oznanjevat vero poganskim Kozarom na severne obale Črnege morja, kjer sta našla kosti sv. Klementa.

L. 863. je poslal cesar Mihael sveta brata na Moravsko h knezu Rastislavu. Ciril je že v tem letu zamislil slovansko abecedo, glagolico, ki je imela za vsak slovanski glas posebno pisano znamenje, črko. Skupno z Metodom sta vneta prevajala evangelije, obredne knjige v slovansčino in z govornjo besedo vneta oznanjevala krščanstvo. Njuno delo je želo na Moravskem velike uspehe.

Nemške škofe, ki so smatrali Moravsko za svoje področje, so ti uspehi silno boleli, zato so v svoji nevoščljivosti tožili Cirila in Metoda papežu, češ, da hočeta ustanoviti lastno slovansko cerkev. Papež ju je pozval v Rim, kamor sta se brata napotila tudi na željo kneza Rastislava, ki je želel, da bi bila posvečena v škofe. Kajti le v tem slučaju bi postala njego-

va država tudi v cerkvenem oziru neodvisna od Nemcev, njegovih sovražnikov.

Papež Hadrijan II. ju je sprejel z velikimi častmi, posebno še, ker sta prinesla s seboj ostanke sv. Klementa. Tudi v Rimu so ju nekateri cerkveni dostojanstveniki napadali, češ, da smejo biti pisane svete knjige samo v hebrejščini, grščini in latinščini. A onadva sta se pred zborom v Rimu slovesno potegovala za pravice slovanskega jezika, kakor že poprej nasproti nemškim duhovnikom ter dokazala z izreki iz sv. pisma, da sme vsak narod hvaliti Boga v svojem jeziku.

Papež Hadrijan je bil popolnoma njunih misli ter je l. 869. dovolil rabo slovanskega jezika v cerkvi in ukazal cerkveno kaznovati vsakogar, ki bi grajal slovanske knjige ali kaj očital slovanskim duhovnikom. Da bi še bolj trdno izrazil svojo voljo in zapoved, je položil slovanske knjige na oltar v cerkvi sv. Marije pri Jaslicah v Rimu in jih blagoslovil. Cirila in Metoda je posvetil v škofa, njune učence pa v duhovnike. Životopisec sv. Metoda pripoveduje, da so postali duhovniki, dijakoni in poddijakoni le oni, ki so bili dovolj poučeni v slovanski pisavi, slovnici in jeziku ter so sveto živeli.

Kmalu nato je Ciril — še v Rimu — nevarno zbolel. Pred smrtjo še je bodril in spodbujal brata k delu med Slovani. Umrl je 14. svečana l. 869. ravno ko se je položaj že izboljšal, da bi lahko še uspešneje razvil svoje delovanje med Slovani. Pokopan je v Rimu v cerkvi sv. Klementa. Ž njim pa ni umrlo njegovo delo, temveč je raslo in se množilo od Jadranske obale gori do Baltiškega in Severnega morja, od Egejskega morja pa do Tihega oceana.

Metod, ki ga je bratova smrt silno potrla, se je šele čez dalje časa vrnil med Slovane, ko je panonski knez Kocel poslal svoje poslanca v Rim k papežu, da bi prišel Metod k njim poučevati njegovo ljudstvo. Tako je postala Panonija t. j. današnja Ogrska, središče Metodove delavnosti. Odtod se je širilo krščanstvo in slovansko bogoslužje tudi k drugim Slovanom. Niso pa tudi mirovali Nemci, ki so povsod in vedno hujskali proti slovanski službi božji in proti Metodu. Prizadeli so mu mnogo žalosti in trpljenja, preganjali ga in ga nazadnje izvabili z zvijačo na Nemško, kjer je prebil tri leta v ječi. Šele na ostro zahtevo papeža Ivana VIII. so ga izpustili.

Vendar še niso mirovali ter ga tožili pri papežu radi krivoverstva, da ga je ta pozval vnovič v Rim. A tudi sedaj je Metod znova dokazal pred zbranimi škofi važnost slovanskega bogoslužja za pokristjanjevanje Slovanov in tudi, da oni «sirovi» slovanski jezik, kakor so tožili nasprotniki, ni nevreden, da se v njem opravlja božja služba. Predložil je slovanske knjige, da so se lahko prepričali o njegovi pravovernosti. Zato mu je papež izročil pismo na kneza Svetopolka, sina in naslednika kneza Rastislava. Tako je bila končno vendarle zaključena dolga pravda in Slovani so lahko poslušali mašo v svojem jeziku. A že okoli l. 885. — smrtnege leta sv. Metoda — je papež Štefan VI., pregovorjen od nemških škofov, prepovedal v cerkvi rabo slovanskega jezika. Že naslednje leto je izgnal knez Svetopolk okrog 200 duhovnikov, Metodovih učencev iz Moravskega, ker ga je bil k temu nahujskal nemški škof Viching. Našli pa so zavetje na Bolgarskem. Metodov učenec Gorazd je postal celo bolgarski nadškof. S tem izgonom je bil zadan slovanskemu bogoslužju moravsko-panonske škofije hud, skoro smrten udarec. Sicer so pa kmalu zatem, l. 905. po

Kr. r., Madžari uničili slovanski državi Moravsko in Panonsko, in s tem tudi cerkev v teh kneževinah. Slovansko bogoslužje in Cirilovi in Metodovi učenci pa so našli zavetje na Bolgarskem, v Srbiji in pozneje v Rusiji. Veliko delo je obrodilo mnogoter in obilen sad. Kultura in veličina slovanskih narodov je vzkllila iz plodne zemlje njunega dela in jima hrani v duši slehernega Slovana večni spomin.

Dr. JM R.:

Zgodovinski početki Slovencev v današnji Julijski Krajini.

Od kdaj prebivajo Slovenci, ki danes živijo v Italiji, v teh pokrajinah? Ali so res od bivše Avstrije protežirani priseljenci? Na to vprašanje odgovarjamo takoj, da so živel Slovenci v danes od njih naseljenih krajih že več stoletij pred Avstrijo; dà, njihovo ozemlje v današnji Italiji je bilo mnogo obsežnejše kakor je danes, ko še o Avstriji ni bilo ne duha ne sluha.

1. Slovenci so se naselili — o naselitvi govorijo proti avtohtonistom najresnejši zgodovinarji — v današnjih bivališčih skupno z ostalimi južnimi Slovani. Vsi so se imenovali Sloveni. Prišli so iz svoje slovanske pradomovine ob Visli v današnje svoje pokrajine naravnost od severa (ne od vzhoda) čez Moravo, oziroma čez najzpadnejši del Slovaške, in ob Donavi čez vzhodne Alpe in ogrsko nižino na jug. Južni Slovani, kakor vsi Slovani sploh, so bivali v svoji pradomovini (po mnenju Vatroslava Jagića) v ravno istem krajevem razmerju kakor so se pozneje naselili po Evropi; torej od južnih Slovanov so na južni strani živel Slovenci proti zapadu. Bolgari proti vzhodu, Srbo-Hrvati pa nekako v sredi med obema poslednjima narodoma kakor najjužnejša veja. V dobi stalne naselitve južnih Slovanov v njihovih današnjih mejah ni bilo še med posameznimi plemeni tistih velikih jezikovnih razlik, kot jih kažejo danes Slovenci, Srbo-Hrvati in Bolgari. Po Jagićevem mnenju so se razvijala že v slovanski pradomovini dialektična središča poznejših slovanskih jezikov. Kako daleč je pa prišla ta diferencijacija že v njihovi zibelki, ni mogoče ničesar gotovega povedati. Protí temu mnenju so pa drugi filologi (n. pr. Ljuba Stanojević), ki trdijo, da se je diferencijacija jugoslovanskih jezikov začela razvijati še le v današnjih stalnih bivališčih na jugu. Lubor Niederle pa ugotavlja, da VI. in VII. stoletje, ko je bila izvedena stalna okupacija novih bivališč, še ne poznata današnjih narodov južnih Slovanov, pač pa da so bili tu že takrat prvi početki in prva podlaga diferencijacije.

2. V krajih, kjer danes živijo v okviru italijanske države Slovenci in Hrvati, so bivali več stoletij pred Kr. r. Iliri. Kakšen narod je to bil, kakšne navade, kakšno socialno strukturo in kakšen jezik je imel, ne vedò zgodovinarji nič točnejšega povedati. Krivo je temu dejstvo, da so živel Iliri takrat še daleč od kulturnih središč: Rima in Grške. Slovenski zgodovinar Simon Rutar piše, da so ti Iliri bili naseljeni ne samo po Balkanskem polotoku, ampak tudi po Istri, po vseh vzhodnih alpskih deželah in po Benečiji tja doli do Pada in Gardskega jezera. Preiskovalec gorenjesoških starin, dr. Marchesetti iz Trsta, je leta 1893. našel blizu Sv. Kvirina, kjer stoji najstarejša cerkev beneških Slovencev, 32 grobov, v katerih so bili slični predmeti kakor na Tolminskem, in je sklepal, da so začeli pokopavati pri Sv. Kvirinu najpozneje okrog leta 600 pr. Kr. in da so tu poko-

pavali celo do leta 300 pred Kr. In prebivalci teh krajev so bili Iliri, ki so torej zasedli tudi severni del Jadranskega morja na obeh straneh.

Zapadni del Ilirov so potisnili od severa prihajajoči Itali do stopala Apeninskega polotoka tako, da je ostalo na severnem delu Jadranskega morja, na današnji italijanski strani, eno samo ilirsko pleme: Eneti, Henetni ali Veneti, ki so bili po nekaterih pisateljih Slovani, kar je pa zelo težko dognati.

3. Zgodovina se začne baviti s temi plemeni še le tedaj, ko začnejo o njih govoriti listine in pisatelji. Plemena na severu, na obeh straneh Jadranskega morja, nam postajajo znana s širjenjem rimske okupacije v teh krajih. Rimljani so se začeli priseljevati proti vzhodu in severovzhodu v II. stoletju pr. Kr. Ž njimi prihajajo drugačna kultura in drugačne navade. Bili so organiziran in močan narod, ki je vse druge narode in plemena nazival barbare. V današnjo Furlanijo so prišli Rimljani v začetku II. stoletja pr. Kr. in so v letih 183. do 181. postavili temelje naselbini Ogleju (Aquileia), ki je takrat ležala še ob morski obali. Po poročilih rimskih pisateljev so tu prebivali ilirski Karni. To pleme je dalo pozneje ime dvema slovenskima deželama: Koroški (Carantania) in Kranjski (Carniola). Tudi o Karnih domnevajo, da so bili Slovani.

Rimljani so premagali že leta 178. pr. Kr. tudi Istre in jih podjarmili. Potem je orožje v naših krajih dolgo časa počivalo, vsaj zgodovina ne ve mnogo o bojih. Samo germanski plemeni Cimbrov in Tevtonov sta vdarili med 113.—101. pr. Kr. v Italijo. Ko je potem slavni rimski vojskovodja Julij Cezar dobil obe Galiji in Ilirijo (leta 59. pr. Kr.), je večkrat bival v Ogleju in je bržkone leta 52. pr. Kr. postavil temelje rimski koloniji Forum Julii, ki je stala tam, kjer stoji današnji Čedad (Civitas Austriae, Cividale). Po tej koloniji je dobila tudi cela pokrajina med Sočo in Livnico ime Forum Julii ali okrajšano Friul (Furlanija).

Za časa rimskih cesarjev (prvi je bil Oktavian Avgust, ki je vladal od 31. pred Kr. do 14. po Kr.) se je pa začelo veliko rimsko prodiranje na vzhod in severovzhod, ko so Rimljani zasedli vso ogrsko ravnino in ves Balkan. Narodopisne razmere v teh krajih so bile zelo mešane. V Panoniji so se križala ilirska, galska in germanska plemena. Ob Donavi sta se za časa Kristusovega rojstva trčila dva velika svetova, rimski in germanski. Takrat je germansko pleme Langobardov, o katerih bomo pozneje še govorili, ker so za zgodovino Slovencev zelo velike važnosti, živelo še na severu, nekje ob Labi. Cesar Trajan je med leti 101. in 106. po Kr. zavzel Dacijo. Tu so živeli že Slovani, ki so prevzeli Trajana tudi v svoj (jugoslovenski) folklor. Dejstvo je, da je bila Dacija takrat narodnostno že zelo mešana. Nekateri zgodovinarji smatrajo nekatere skupine na reliefih Trajanovega stebra za Slované, katere je Trajan takrat odpeljal v rimsko sužnost.

4. Južni Slovani so bivali že v prvem stoletju po Kr. ob dolnji Donavi in so zato že zgodaj prišli pod rimsko vladno. Bili so preprosto ljudstvo brez vsakega političnega pomena. Njihovi gospodarji so bili vedno drugi narodi, zato ni mnogo vedela o njih zgodovina še dolgo časa. Slovani so bili imenovani ne samo Sclavi, Sclaveni, Sclavani, Sclavini, Soavi, Sthlaueni, Sklaboi, ampak tudi Venedi Sarmatae, Anti, Kostoboki, Karpi(?) itd. Po Prisku so živeli Slovani pod Huni v velikem številu. Zanimivo je, da so bili Slovani že pod Huni znani kakor narod, ki se zelo hitro nauči tujih jezikov. Mnogo besed kaže biti pri Hunom podložnih narodih slo-

vanskih, kar bi zopet pomenjalo, da so Slovani takrat imeli že precej kulturnega vpliva. Ko je namreč umrl l. 453. hunski kralj Atila, se je izvršila posebna pogrebna slavnost, ki so jo imenovali s t r a v a. Ta beseda pa je brez dvoma slovanska, kakor tudi beseda m e d o s (medovina), katero imenuje Priskos in ki jo je slišal pri narodu, katerega so nazivali Sarmate. Tudi sarmatski grobovi iz VI. stoletja kažejo biti slovanski. Iz teh in mnogo drugih razlogov, katerih tu ne moremo navajati, prihaja prof. Lubor Niederle do zaključka, da so živeli Slovani že v I. stoletju po Kr. v ogrski nižini na obeh straneh dolnje Donave in Tise in da so se v II. stoletju začeli premikati z drugimi narodi v velikem toku na Balkan in v tukajšnje kraje.

Tako so prišli Slovani že zgodaj pod rimske gospodarje. Z podjarmljenimi narodi niso Rimljani grdo ravnali. Kakor kulturen in močan narod, kateremu se ni bilo treba ničesar bati, so pustili drugim narodom njihov jezik in njihove navade.

Ker so se Jugoslovenci pomikali na jug obenem z onimi Slovani, ki so se naselili v prvem stoletju po Kr. ob srednji in spodnji Donavi, smatramo lahko za gotovo, da so Slovenci prišli že takrat v večjem številu tudi v današnjo Julijsko Krajino. To je še posebno mogoče, ker je bila meja rimske države daleč na vzhodu, kjer so južni Slovani že živeli v večjih masah, in jim je bila dana možnost priti v te kraje bodisi kakor vojaki v rimski armadi, bodisi kakor sužnji ali pa kakor prosti državljani. Rimski pisatelji seveda še niso poznali Slovencev pod današnjim pravim imenom, ampak so jih mešali z drugimi narodi, ki so živeli na vzhodnem delu velike rimske države. Mogoče je tudi, da je prišel v Italijo mnogoteri Slovan med onimi 300.000 Sarmati, ki jih je na njihovo prošnjo naselil Konstantin po Italiji, ali pa med onimi 200.000 Goti, katerim je cesar Valens dovolil pristop v rimsko državo (v Tracijo). Gotovo je, da je bila rimska država v svojem severovzhodnem in vzhodnem delu narodnostno zelo mešana in da so se po naših krajih premikala najrazličnejša ljudstva že v starem veku; med temi ljudstvi so bili gotovo tudi Slovani, ki so prihajali po dolinah Save, Drave in Soče k Jadranskemu morju. Gotovo jih je bilo mnogo tudi v Atilovi armadi, ko so Huni poteptali te kraje in uničili Oglej (l. 542.).

Ugotoviti moramo zopet, da so rimske legije, prodirajoče v naše kraje, na doljeno Donavo in Balkan, že našle Slovence in druge južne Slovence ob Donavi, v Panoniji in na Balkanu, kjer je takrat bilo njihovo jedro. To se je izvršilo približno od Kristusovega rojstva tja do četrtega stoletja. Podjarmljenje slovenskih plemen s strani rimske vojske je imelo za posledico pripadnost prvih k rimski državi. Prvi so bili iz vidika časovne naselitve avtohtoni. Seveda so prišli za rimsko vojsko in okupacijo tudi rimski uradniki in trgovci, ki so prinašali med Slovence svoj rimski jezik, svojo kulturo in svoje postave. Začeli so tudi prilagojevati temu dosledno slovanska imena latinskim ustom tako, da smo danes večkrat v zadregi, kako se je poprej imenoval pravilno dotični kraj ali beseda. Rimski pisatelji so gledali vse s svojimi očmi, večkrat pisali kakor so radi slišali Rimljani ali pa kakor jim je bilo ukazano in na podlagi listin, ki so jim bile pristopne v središču države.

5. Slovenci in Hrvati, imenovani Sloveni, so se pa v večjih trumah skušali naseliti v Italiji še le proti koncu VI. stoletja. Pokrajine v vzhod-

nih Alpah, vsa ogrska nižina in srednja Donava vzhodno od Dunaja jih je bila že polna, in treba jim je bilo iskati si prostora v beneški ravnini. Prvo poročilo, v katerem se Slovenci izrecno imenujejo s tem imenom, je častitka papeža Gregorja iz leta 598., naslovljena bizantinskemu namestniku v Italiji Kaliniku, za srečno zmago nad Slovenci. Isti papež tudi izraža dve leti pozneje svojo bojazen, ker so začeli Slovenci siliti že v Italijo čez «isterski dohod». Pod tem «isterskim dohodom» razumejo vsi zgodovinarji bližnji Kras in Vipavsko dolino. Iz omenjene častitke in bojazni papeža Gregorja sklepamo, da so Južni Slovenci takrat bili številno močan in organiziran narod na vratih Italije, kajti za zmago nad slabičem bi papež ne bil častital. Seveda so se papeži predvsem bali Slovencev in Hrvatov radi njihove poganske vere.

Kateri narod v zgornji Italiji po so Slovenci takrat napadali? Vemo, da so od I. do IV. stoletja po Kr. Rimljani zasedli Panonijo, Norik, Tracijo, Mezijo, Macedonijo in Dacijo od Alp do Črnega morja in od Donave, zapadno od Dunaja, do Sredozemskega morja in še čez. Cesar Teodizij je ob svoji smrti l. 395. razdelil veliko rimsko državo med svoja dva sinova: Arkadij je dobil Vzhod in Ilirikum; (Trst, Buzet in Pula so bili pripadli vzhodnemu rimskemu cesarstvu in ostali do l. 788. njegov del), Honorij pa je dobil zapadno rimsko cesarstvo, Galijo in Italijo, ki je končno propadlo l. 476. Ostanek zapadnega rimskega cesarstva se je nadaljeval še do l. 486. v Galiji. Tako je rimsko cesarstvo, pod katerim se je država tako močno razširila in ojačila, trajalo na zapadu od cesarja Avgusta (l. 31. pred Kr.) do l. 476. po Kr. Prišla so namreč v Italijo germanska plemena Gotov in Hunov, potem pa Langobardi. Slovenci niso imeli proti koncu VI. stoletja, ko stopajo v zgodovino, več opravka z Rimljani, katerih ni bilo več v naših krajih, v vzhodni rimski državi pa je začel slovanski in grški vpliv. Slovenci so se namreč v VI. stoletju bojevali z novim narodom, ki je prišel od severa čez Predil in Čedadsko ravnino v Italijo, z germanskimi **L a n g o b a r d i**.

6. Langobardi so prišli v Italijo v letih 568. in 569. Njihov kralj Alboin je bil na Matajurju, od koder si je ogledal lepo furlansko ravnino, in se podal najprej v Čedad pod Matajurjem. Čedad je bil takrat sedež vseh oblasti na Benečanskem. Langobardi so se pa podali naprej proti jugu in zasedli skoraj vso Italijo. Na severovzhodu, v Čedadu in Furlaniji, so postavili samo nekake straže proti morebitnim napadom s severa, z vzhoda in severovzhoda ter niso skušali zavzeti niti Istre, ki je ostala še naprej v bizantinski posesti. Tako se je v Čedadu ustanovila prva langobardska vojvodina, kateri na čelo je kralj Alboin postavil svojega nečaka Gisulfa.

Kmalu po prihodu Langobardov v Italijo čitamo, da so se približali Italiji **S l o v e n i** in z njimi združeni Avari. V letih 600. do 604. so Slovenci pomagali Langobardom v bojih pri **K r e m o n i** in **M a n t o v i** ter vpadli v Istro. Ampak napadali so v organiziranih četah tudi Langobarde, kateri so ostali v Furlaniji v defenzivi. O tem nam piše langobardski zgodovinar **P a v e l D i a k o n**, rojen okrog l. 720. na Furlanskem, ki je za zgodovino Slovencev zelo važen pisatelj. Leta 610. so Slovenci skupno z Avari napadli Langobarde v Furlanski nižini in oblegali Čedad. Takrat je poginil tudi furlanski vojvoda Gisulf. Njegova dva sinova Taso in Kako sta vladala nad Slovenci v Kanalski in Ziljski dolini tja do Vrat blizu Podkloštra na

Koroškem. Ti Slovenci so plačevali furlanskim vojvodom davek tja do okrog polovice VIII. stoletja.

Iz teh poročil izhaja, da so Slovenci okrog leta 600. prebivali stalno in kompaktno, če ne že ravno v furlanski nižini, gotovo v neposredni njeni bližini kakor n. pr. na Tolminskem, na Krasu in Istri. Njihovo število je moralo biti precej veliko, da so šli celo Langobardom na pomoč do Kremone in Mantove in da so tudi samostojno napadali. Napadali so, ker so imeli namen nastaniti se za stalno v rodovitni furlanski nižini, kjer so jim stali Langobardi na poti, ali pa so si hoteli pridobiti neodvisnost.

Leta 663. so se zopet Slovenci skupno z Avari bojevali pri vasi Flovijuu, ki je ležala ob današnji mali reki Fiume, vzhodno od mesta Pordenone. Slovenci so ob tej priliki skupno z Avari poplavili celo Furlanijo in uničili vse, kar jim je prišlo pod noge. Boji so se ponovili po Furlaniji zopet v letih 665. do 670. O teh ter sledečih bojih nam obširno poroča Simon Rutar v svoji «Beneški Sloveniji».

Slovenski jezik je bil za časa Langobardov zelo razširjen po Furlaniji. Stari oče langobardskega zgodovinarja Pavla Diakona, ki je bil med Slovenci in Avari kakor ujetnik teh poslednjih, je znal slovenski, in sam Pavel Diakon pripoveduje, da je znal slovenski tudi tretji sin furlanskega vojvode Gisulfa, po imenu Raduald. Ko so namreč dalmatinski Slovenci vdrli in oropali apuljsko obalo (v južni Italiji), je prišel k njim Langobard Raduald in jih nagovoril v slovenskem jeziku. Iz tega izhaja, da se je slovenski govorilo tudi na čedadskem dvoru.

Slovenci so v sedmem stoletju prodrli še na ono stran Tilmenta proti Piavi. O tem nam pričajo neštevilna imena po Benečanskem. Tudi Italijani priznavajo, da je bila velika županija v Belgradu med Kodrojpom in Latisano nekoč slovenska. O Slovencih poročajo vsi pisatelji ugodno v vsakem oziru.

7. Iz vsega pa, kar smo do sedaj povedali, izhaja, da so se Slovenci stalno naselili v današnji Julijski Krajini in na Furlanskem že v VI. in VII. stoletju. Noben zgodovinar danes ne zanika tega dejstva. Ni pa še s tem izključeno, da ne bi bili Slovenci že prej tukaj, ne oziraje se niti na ono zgodovinsko smer, ki dokazuje, da so Slovenci bili v svojih današnjih mejah že pred Rimljani in da so tu avtohtoni. (Glej o tem spis dr. ja Henrika Tume v «Jadranskem almanahu» iz leta 1923.)

Prof. Lubor Niederle, ki se je pečal tudi s tem vprašanjem, ugotavlja Slovence v Julijski Krajini in na Benečanskem v VI. stoletju brez vsakega dvoma in navaja tudi njihove meje. Po Niederlu je šla slovenska zapadna meja v VII. stoletju od Trsta do Soče (Oglej je bil langobardski) ter med Vidmom in Palmanovo pri vasi Lavarjana, kamor so Slovenci prodrli l. 720., pri Čedadu, kjer je današnja slovenska meja in je bil Čedad slovenski, dalje na sever čez Matajur in Kanin, od tu pa proti severozapadu po Karnskih Alpah zapadno od Lienza na goro Gross-Venediger; od tod na vzhod po Turskih Alpah čez Solnograško na Linz in Donavo. Toda nekako pri Červinjanu so Slovenci napravili veliko zagojdo proti zapadu čez Palmanovo, južno mest Kodroppo, S. Vito in Pordenone; od tod v loku proti severu in vzhodu zopet proti Vidmu in Čedadu. Italijanski profesor Francesco Musoni priznava te slovenske kolonije, posebno v kodrojpskem okraju, kjer je cela vrsta imen slovenskega izvora, kakor so Pasian Schiavonesco, S. Maria Sclavonico, Gra-

disca, Gradiscutta, Gorizzo, Gorizizza, Jutizzo, Lonca, Marizza, Lestizza, Cerneglons, Postonzicco, Jalmicco, Sela itd. Današnji Meretto di Capitollo pri Palmanovi je bil slovenski, kakor dokazuje neka diploma oglejskega patriarha iz leta 1031.; ta kraj se je imenoval Villa Sclaurorum.

isto se da dokazati tudi arheološki.

Zgodovinsko dokazano je, da so živeli Slovenci v Julijski Krajini stalno in kompaktno že v VI. in VII. stoletju. Za nas mora to biti dovolj, ker s tem smo in ostanemo domač, že nad trinajst stoletij tu bivajoč narod. Naše slovenske meje so bile pred trinajstimi stoletji sicer potegnjene mnogo bolj proti zapadu v Italijo kakor so danes, vendar smo v tem času z ozirom na razmere, v katerih smo morali vedno živeti, malo izgubili. Je to znak naše življenjske žilavosti.

V. Šinkovec:

Pridelovanje kave.

Imamo dve vrsti kave, arabsko in liberijsko. Arabska je doma v Arabiji in Abesiniji, liberijska pa v Liberiji, na zapadni strani Afrike. Kavno dobimo od nizkih dreves ali grmov, 2 do 5 metrov visokih. Arabska vrsta uspeva najbolje v zmernotoplem, enakomernem tropskem podnebjju, kakor ga nahajamo v srednjih višinah tropskega gorovja, nekako v višini 400 do 700, tudi do 1000 metrov, in pri toploti 15° do 27° Celzija. Kava ne prenese hudih vetrov in ostre menjave vremena; vse se mora vršiti polagoma, brez skokov. Arabska vrsta potrebuje veliko vlage, a ko dozoreva in ob žetvi zahteva suho vreme; povprečno je potrebna padavina 220 do 330 cm na leto (Gorica je ima 120 cm). Zato so za to kavno najboljše pokrajine z menjavanjem dežja in suhega časa na obeh straneh ekvatorja. Liberijska kava pa ni tako natančna, tudi proti boleznim ni tako občutljiva; zato se je pa tudi bolj razširila. Od arabske se razlikuje po večjih zrnih in po močnejši rasti. Latinski imeni za obe vrsti sta *Coffea arabica* in *Coffea liberica*.

Kavni grm ima eliptično oblikovana, temnozelena, bleščeča se peresa, majhne bele cvete, sad pa rdeč kot ogenj in češnji enak, tako da dela vedno zeleno drevesce ob vsakem letnem času svež in vesel vtis. V češnji sta dve zrnji, včasih tudi samo eno. Cvetenje traja tri do štiri dni.

Najbolj ugaja kavi spočita, še neobdelana zemlja, pred vsem zemlja vulkanskega izvora v pragozdih, ki jih s sekiro iztrebimo in dobimo tako za kavno pripravna sočna tla. Šele tri ali štiri leta po saditvi prinaša mlado drevo plod, a še ne veliko. Nato odsekajo grmu vrh, da se lahko bolj razvije. Med šestim in osmim letom začne dajati grm že večje množine kave, od ½ kg do 1 kg; več pa povprečno tudi pozneje ne, čeprav daje grm sad in seme do 20. leta. Osem sto gramov kave na grm označajo kot dober pridelek, 1000 gramov pa kot prav dober. Na liter pride 400 do 770 zrn, kakršna je pač kakovost, na kilogram pa 1210 do 3125. Gojitev grma zahteva veliko pozornosti in tudi truda, zemlja za nasade kave mora biti prej po možnosti očiščena, rastlina mora biti večkrat obrezana, razdelitev za grme je v ravni črti, normalni presledki so 3.5 do 4.5 m; povprečno pride 1000 rastlin na hektar. Trud se pa slednjič tudi izplača; nobena kulturna rastlina ni za skrbno gojitev tako hvaležna kakor kava, ne samo da veliko nese, temveč hvaležna je tudi po kakovosti zrn, ki je pri določitvi cene merodajna.

L I S T E K.

P R I R O D A.

Riba, ki lovi ptice. Da obrežne ptice lo-
vijo ribe, to je znano. Saj se nekatere obrež-
ne ptice živé izključno le z ribjim lovom.
Da bi pa ribe lovile ptice, to je pa bilo res
neznano. In vendar se je zgodil slučaj, da
so dobili mornarji v trebuhu znane ribe ro-
parice morski vrag (Lophius piscato-
rius L.) kar dve ptici naenkrat. In sicer je
bila ena 27 cm, druga 44 cm dolga. Obe
ptici sta bili pogoltjeni malo prej, kot je
bila riba ujeta. Tudi so dognali, da sta ptici
bili pogoltjeni živi. Kako je bilo to mogoče,
da jih je ujela riba, ki se drži kakor je zna-
no, precejšnjih morskih globin. — Znano je
namreč, da se nekatere obmorske ptice pri
lovu na ribe lahko držijo do tri minute pod
vodo in da gredo v svoji gorečnosti za ple-
nom celo do 60 m v globino. Če to vemo,
se ne smemo čuditi, da sta na svojem lovu
sami padli v žrelo nenasitnega morskega
volka.

D R A M A.

Ljudsko gledališče v Gorici. — Dne
23. in 24. aprila so uprizorili Molié-
rovega «Skopuha». Igra je bila jako sreč-
no izbrana, a zelo slabo nastudirana. Plavalci
so z malimi izjemami skoraj vsi. — G. Ko-
šuta je podal skopuha samo po maski. Snov-
no in duševno ga ni kreiral, marveč samo
improviziral. Vsa velika komičnost vloge ni
prišla do veljave, ker je bila premalo ob-
čutena in slabo govorjena. — Boljša je bila
gčena Jugova kod Eliza. Kadar je stala na
trdnih tleh, je bila dobra, kadar je plavala,
se je preveč lovila. — G. Terčič (Valer) in
G. Malnaršič (Kleant) sta zadostovala. — G.
Delpinova (Marianne) je mnogo pripravnejša
za nekoliko starejše vloge. — Nastop gčne
Zorzutove je zopet precej obetav. — G. Zi-
vec se je premalo življal v očeta Jakoba,
tako da niti sijajna komičnost njegovega
velikega prizora (kot posredovalec med Har-
paginom in Kleantom) ni prišla do veljave.
— G. Medvešek je bil kot Krevljač precej
na svojem mestu. — G. Levpušček (Anzelm)
je z uspehom varoval svoje dostojanstvo. —
Malo manj se je to posrečilo gđu Pavlinu
v vlogi komisarja. — Gg. Mavrič, Leban in
Hreščak so nosili svoje vloge kakor je pač
šlo. — Občinstvo je bilo mnogo hvaležnejše
Moliérju nego igralcem. Užigal je njegov
humor; komičnost predstave ni užigala, ker
je bila nezadostna.

V splošnem: — Uprizoritev je bila vse pre-
malo pripravljena in komedija je bila vr-
žena na oder z lahkomišelnostjo prena-
gljenostjo. In vendar bi bila prav tu najhvalež-
nejša naloga za goriški oder. S klasično

komedijo pripraviti pot moderni komediji in
drami, — pripraviti pot igralskemu osobju
in občinstvu.

Kajpada bi se ne smeli — niti režiser niti
drugo osobje — na to zanesti, da se mora
komedija — sama igrati. Treba se je je lo-
titi z isto ljubeznijo kakor drame. In ker
je uspeh v komediji mnogo lažje dosegljiv,
bi bilo zadoščenje pri osobju in pri občin-
stvu zelo veliko; trud pa bi se igralcem sto-
terno poplačal s pridobitvijo rutine, ki bi
jim tudi v drami pospešila pot navzgor.

Lojz Kraigher.

Z A P I S K I.

O naši knjigi. — Precej se danes čita pri
nas. Premalo se čita, to se razume. Vzrok
nečitanju je pač prevelika zaposlenost kmeč-
kih ljudi. Ni pa povsod ta vzrok, marsikdo
tudi knjige ne pozna, zato se mu zdi čitanje
dolgočasno, nespametno, zapravljanje časa
in otročje. — V mislih imam leposlovje, saj
je ta panoga književnosti najbolj razširjena
pri kmetu in meščanu. Tisto malo čitanja,
ki ga gojimo pri nas, največkrat ni naj-
boljše. V knjigi išče delaven človek samo
zabave in razvedrila, sledi samo dejanju,
poteku dogodkov, kakor jih je pisatelj za-
mislil, lepo opisal in vklenil v povest, črtico
ali roman. To so oni bralci, ki jih že pri pr-
vem poglavju knjige zanima, «kako bo kon-
čalo», kakšna usoda ali sreča bo doletela
glavne junaka ali junakinjo. — Pisatelj
pa knjige ni pisal samo za zabavo in za ra-
dovednost, on je imel druge cilje. Večji del
pisateljev opisuje v svojih delih ono vsak-
danje življenje, ki ga mi vsi živimo in to z
namenom, da bi čitatelju dajal zgled in plo-
dove življenjskih izkušenj. Izbere človeka, z
vso pažnjo motri njegova dela in početja, ki
so dobra ali slaba, kakor so naša vsakdanja
početja dobra ali slaba; opisuje razvoj teh
dejanj, njih posledice in sadove. To pa dela
radi tega, da čitatelja uči in mu daje izku-
šenj za življenje, kakršnih je potreben, ker
nam lastnih izkušenj mnogokrat ni dovolj in
tudi prepozno pridejo. — Po čitanju se je
treba torej poglobiti v pisateljevo misel, sle-
diti omenjeni razvoj dejanja, prenesti ga v
duhu v naše vsakdanje življenje in soditi
knjigo. Iz tega vidika jo je treba čitati, ne
pa iskati same neumnosti v njej. — Še mno-
go stvari bi bilo treba upoštevati pri čit-
tanju, ker knjiga hrani še mnogo drugih
vrednot, a glavna bi bila pač omenjena, ki
je, poglobljanje v človeka in njegovo bistvo
v življenju, iskanje spoznanj, idej in resnic.
In kar velja za knjigo, velja za vsak spis.

Zevnik.

O delu. — «Brez dela ni jela», pravi na-
rodni pregovor. Delo je naš delež. Da je res

tako, se prepriča vsak, kdor se trudi ves poten, moker in blaten od zore do mraka za svoj vsakdanji kruh kot naš kmet. — Pa pustimo to! Hočem povdariti, v kakem zmislju delajmo mi, ki smo mladi in dela željni, da bo naše delo res smotreno in pozitivno. Pred vsem moram izraziti, kaj naj razumemo pod besedo «delo». Prvo je brez dvoma ročno delo, ki daje človeku prvi pogoj za obstanek, za kruh. Drugo je umsko delo, ki presoja in ceni delo človeških rok, radi tega postane delo smotreno in napreduje. Razum vzgaja človeka, napravi ga sposobnega, da more delo uspešno vršiti. — Doba, v kateri živimo, je zato tako krivična in revna, ker se je velik del človeštva izneveril svoji prvi dolžnosti, to je delu za kruh in delu razuma. Trati svoje moči le za brezpotrebni lišp, za fini estetični čut in za razne druge proizvode človeških zablod. — Naravno je, da radi tega tisti del ljudi, ki ne pozna, ali noče poznati svoje prve dolžnosti, dolžnosti do dela, izkorišča drugo vrsto ljudi, ki to dolžnost priznavajo in jo tudi vršijo. — Naš kmet je trpin, ki vrši dolžnost dela, ki bije borbo za vsakdanji kruh skozi stoletja. Z višjo izobrazbo, ki jo bo dobil v naših kulturnih hramih, naših društvih, si bo znal poiskati pripomočkov, ki bodo to velikansko telesno trpljenje olajšali, da bo živel v večjem blagostanju in večji duševni zadovoljnosti.

—P.—

Nova knjiga o Nekrasovu. Kornej Čukovskij, znani ruski literarni zgodovinar, je zbral svoje članke o ruskem pesniku Nekrasovu, in jih izdal v posebni knjigi. Dodatek obsega nekaj še neznanih pesmi Nekrasova, poleg tega tudi prvotno obliko nekaterih pesmi, ki so bile po caristični cenzuri okrnjene.

«Naša zemlja» se imenuje literarna revija, ki jo izdaja najpomembnejši med mladimi pisatelji Podkarpatske Rusije. V tej reviji rabijo čisti ukrajinski knjižni jezik in fonetično pisavo. Sicer pa pišejo po vsej Podkarpatski Rusiji z etimološko pisavo.

Literaturna hazeta. V Kijevu je izšla prva številka novo ustanovljenega ukrajinskega literarnega časopisa pod zgornjim naslovom. Izhaja dvakrat na mesec in prinaša literarno kritične članke, bibliografične notice in kroniko, ob enem tudi pesmi in kako črtico.

«**Mladi Gorkij**» se imenuje članek, ki ga je priobčil Ilja Gruzdev v moskovskem listu Molodaia Gvardija. V tem članku so priobčene nekatere zanimive drobtine iz Gorkijevega arhiva. Kar se tiče njegove aretacije in izгона v letu 1905 je priobčil zanimive notice Pjaticickij v leningradski «Pravdi».

«**Slovani, Rim in Bizanc v 9. stoletju**» je naslov znamenitem delu, ki ga je spisal češki učenjak Fran Dvornik v francoskem jeziku. Delo je izšlo v Parizu.

K R I T I K A.

Veliki koledar Kmetijske matice za leto 1927. — Ta ali oni ne ve, da se nahaja v Ljubljani že peta knjižna ustanova med Slovenci, ki izdaja po načinu naših knjižnih družb koledar in še par knjig na leto. To je Kmetijska matica. Pred menoj leži njen Veliki koledar za l. 1927, ki ga je uredil Miloš Štibler; ta naredi na zunaj najugodnejši vtis. Ovitek in mesece je narisal Maksim Gaspari; tiskan je na močnem, razkošno lepem papirju; njegov prvi del je posvečen leposlovju. (Opomnim, da izmed izdanih knjig ni nobena leposlovna, ampak so vse gospodarsko-poučne.) Na prvem mestu je pesem Krylova: «Kmet v bedi.» Tone Gaspari je priobčil črtico «O Marija o planinske gore...». Gustav Strniša pesem «Kukavica»; s tem je leposlovje končano. Sledijo lepi gospodarski članki: F. Bračun, To in ono o gobah; L. Jeglič, Dekle, daj mi rož rdečih; dr. J. Rajar, O zatiranju svinjske rdečice in svinjske kuge; Avgust Bukovec, Glavne napaake našega čebelarstva; B. Skalicky, Zati-ranje škodljivcev na kulturnih rastlinah; Fr. Kcfol, Naše ceste in sadjarstvo; A. Bukovec, Drobní nasveti. Nadalje sledé razna poročila, med drugim dr. Zidanska o kmetijskem nadaljevalnem šolstvu v Sloveniji in ne smemo prezreti tudi stošestdesetletnice Kmetijske družbe. Ni je zlepa ustanove, ki bi bila tako koristna in ki bi dosegla tako visoko starost kakor ravno ta. Inž. Terzan je dal članek «Značaj kmetije», M. Knaflič «Podkovstvo», Fr. Koprivšek «Vitami». Koledar zaključujejo političen pregled in sejmí. Ilustracij je malo. Pač si težko mislimo koledarja, ki bi bil za kmete poučnejši in bogatejši kot je ta. Ne nudi zabave, saj zabave dobi kmet v drugih knjigah, če jo išče, nudi pa stžokoven pouk v obilni meri. F. B.

P I S M A.

NA RASKRSNICI

Ljubljana, maja 1927.

Neznam da li je v drugima ovaj osečaj večitog nezadovoljstva, osečaj, koji me progóni, kao Poeov crni mačak kod svakog mog rada i nerada. Zarilo se tako nešto u dušu, što ne možete da okrstite pravim imenom.

Razmišljate o vašem životu, o vašim ciljevima, nadama i željama, pa eto, sve je to nekako pusto, besmisleno, magleno.

Zašto i čemu?

Zar ne? Kako intenzivno želite, da bi se pred vama stvorilo nešto jasno i određeno, nešto, što možete dohvatiti i kazati: to hoću.

I onda iskrsvava pred vas stotina pitanja i problema, jedan čitav kaos. Mučite se i

tražite rešenje, ali rešenja nema. Tražite Mesiju, a Mesije nema.

U tome i jest sve: mi živimo u vremena, kad večina skače okolo zlatnog teleta, a manjina se asketski trapi očekujući čudo i glas božji.

Stare je vere nestalo, a nove još nema. Žedjamo, a niko ga nema, da nam utaji žedju.

Medjutim, moje je uverenje, da se tek nalazimo v početku jedne duboke depresije, koja će zahvatiti čovečanstvo i koja već zauzumlje jake oblike.

Početak, prva etapa, je Svetski Rat. O, mi mladi, ga osećamo.

On je porušio stare vrednote, on je značio krah jedne civilizacije. Civilizacije, koja je tako pompozno i sa takovom bukom nastupila početkom 19. stoleća, a završila tako jadno. Uništio nam je baštinu naših oceva i nije nam ništa ostavio.

Religija, koja je bila ispisana zlatnim slovima na zastavama naših otaca, bila je i njihova propast. Pogibali su na ratištima, a u njihovim je dušama bilo tako prazno, tako prazno.

Pred našim se je očima odigrala tragedija, koja je pokopala sve ono, što je bilo gradjeno tolikim oduševljenjem i tolikim energijama.

Srušila se je zgrada, čitav jedan Babilonski toranj, i mi smo osvanuli na njegovim ruševinama. Mladi, neiskusni dečaci.

I mi da gradimo?

Zar nije logično, da nas je zahvatio pesimizam?

Zar nije razumljiva ova naša bespomoćnost, ovo naše jedno čekanje, očekivanje i uzaludno traženje svetlosti u tami naših duša, u labirintu naših sentimentata i instinkata.

Zar nije mudrac iz Jasnaje Poljane prorokovao ovo vreme? Zar nije, taj «krščanski anarhista», zakleti protivnik one civilizacije, naglašavao, da će ona pokopati sama sebe?

Danas piše Ferrero «Tragediju mira». To je onaj isti Ferrero, koji je tako oduševljeno napisao jednu od najboljih knjiga, što ih je dala Lombrosova škola. U «Mladog Evropi» dao je sliku najpozitivnijih svojstava naroda Evrope, sliku, koja nas je očarala i podtilačala veru u lepše i sjajnije dane čovečanstva.

A što se je dogodilo? Događilo se je to, da Evropa nije ispunila nade, da je onaj pozitivni temelj, (kako se je mislilo) na kojem je bio sagradjen život prošlog stoljeća, bio isto tako labav, nestalan i kratkotrajan, kao i svaki drugi, kao svako delo čovekovo.

Mlada je Evropa najednom ostarila i pokazale su se bore, konstatovala se je umornost i bespomoćnost naše stare bolesnice.

Trebaće novih injekcija, trebaće produžiti život. Jest. Nije to samo «Tragedija

mira», to je tragedija naše civilizacije, to je tragedija naših duša.

Nemir je u našim dušama, a zato ne može bit mira ni na polju.

Taj se nemir formira u jednoj krajnoj iznemoglosti, očajnosti naših dana, lutanja u moru pitanja, na koja nema rešenja, u neizvesnosti onoga, što ima da dodje, i u iščekivanju formule, koja bi nas imala da reši iz ruševina babilonskog tornja, da uzmogno gradit nevoga.

Jest, baš tako, da uzmogno gradit nevoga. (Svršetak slijedi).

Pismo iz Slovenije.

Slovenija, 1. maja 1927.

Veliko zanimanja med Ljubljancani in po časopisu v Sloveniji so vzbudila predavanja znanega nemškega alpinista Kugyja. Kugy je Nemeč — po mišljenju in jeziku, vendar pa izhaja njegov rod deloma tudi iz Slovencev, kar nam kaže njegovo sorodstvo z rodbino Koseskih. Vežalo ga je veliko prijateljstvo s piscem «Zlatoroga», Baumbachom. Svoječasno je hodil po Krasu in kot botanik nabiral redke kraške cvetlice. Take in podobne ekzurzije so ga navdušile za alpinizem in turizmostvo, ki mu je postalo od tedaj dalje — skoro poklic, s katerim se je pričel izključno baviti. Delo — veliko in obširno — v teh dneh ga najdeš razstavljenega v izložbah ljubljanskih knjigaren —, v katerem popisuje svoje izlete po slovenskih planinah, se imenuje «Aus dem Leben eines Bergsteigers».

Druga posebnost preteklega meseca je uprizoritev nove slovenske opere «Tajde» v opernem gledališču. Tajda (Kamposteljski romarji), romantična opera v treh dejanjih. Libreto spisal dr. Ivan Pregelj. Uglazbil P. Hugolin Šattner. Dirigent pri uprizoritvi je bil M. Polič, režiser O. Šest. Scenograf pa Vavpotič. Opera ni žela zaželjenega uspeha, nasprotno, kritika jo je obsodila. Ena glavnih njenih napak je, da je libreto popolnoma ponosrečen. Ivan Pregelj bajne ni bil kos svoji nalogi. Jasno je, da se ne bo održala na repertoarju. V ostalem se pojejo v Operi sledeči dve deli: «Grofica Marica» in Rozičkega «Eros in Psihe».

Ljubljanska drama se je v zadnjem času izkazala za uprizoritvijo M. Begovića časno dramo «Božji človek», o kateri so izrazili, da ni bila nikjer tako dobro podana, kot ravno v Ljubljani. Prevajajo jo z njeno sestrom istega očeta «Pustolovščina pred vrati» na nemški jezik — v kratkem jo uprizori newyorskí Theatre Guild. Za velikonočne praznike je Ljubljanska Drama igrala ljudno komedijo «Lumpacij vagabund» v Ot. Župančičevem prevodu. Na repertoarju se drže: Büchnerjev «Vojček» in Caukarjevi «Hlapci». V Ptuju mislijo uprizoriti

«Kralja Ojdipa» in sicer na trgu pred gledališčem.

V velikonočni številki nekega ljubljanskega dnevnika je bil priobčen intervju urednika «Ljubljanskega Zvona», Fr. Albrechta, v katerem ugotavlja pisatelj veliko krizo slovenske književne produkcije vsled premajhnega konsumenta. Ob enem pa pohvalno omenja ustanovitev takozvanega Plen-kluba, ki si je nadel nalogo po vzorcu drugih Plen-klubov, da bo skušal spraviti produkcijo slovenske književnosti v svet, iskajoč stikov z drugimi literaturami.

Posebni književnih umetniških novosti, če izvzamemo zbirko M. Jarčevih in S. Kosovelovih pesmi v zadnjem času ni. Letošnjo pomlad sta izšli še sledeči dve pesniški zbirki: Griša: «Prebujenje» — To je prva zbirka pesmi pesnika, ki smo ga poznali že pred vojno. Izdal je v lastni založbi. In Cvetko Golar: «Njiva zori». To je zbirka zadnjih Golarjevih pesmi, kamor pa je sprejel pesnik tudi nekaj pesmi iz svojih prejšnjih zbirk. V celi zbirki preveča še vedno tisti temelj in ton Golarjeve poezije, ki jo je podedoval po Murnu in Ketteju — opevanje domače zemlje, polja, rož itd. Izšel je tudi V. zvezek zbranih spisov Ivana Cankarja, v katerem je obsežna drama «Kralj na Betanovi», povest «Na Klancu» in črtica iz leta 1902.

Izšle so še sledeče znanstvene in poučne knjige:

«Dinamit in antidinamit» — abstinenca ali ugovori proti abstinenci. Spisal Anton Mrkun. Cena 10 Din. Dobi se pri «Sveti vojski» — Ljubljana, Poljanski nasip 10. Za današnje čase primerna knjiga.

Dr. Jakob Kelemina: «Literarna veda». Pregled njenih ciljev in metod. Založila Nova Založba. Ljubljana. Knjiga obsega 120 strani. Cena Din. 24 broširani knjigi, vezani Din. 34. —

Dr. Fr. Veber: «Idejni temelji slovanskega agrarnizma». Zanimivo delo! Izšla je tudi «Učna knjiga za strojepisje». Cena 8 Din. Naročila sprejema Josip Christof, Ljubljana, Dobrobranska ulica 7. Jako praktična knjiga, ko poznamo dandanes važnost strojepisja v javnem življenju.

Posebno važen kulturni čin pa je ta, ki ga namerava izvesti Tiskovna Zadruga. Odločila se je, da izda večje število prevodov Shakespearjevih del v Župancičevem prevodu. In sicer sledeča: Zimka pravljica, Hamlet, Komedijska zmešnjav, Mnogo hrupa za nič (ki jo misli uprizoriti Ljubljanska Drama), Tako jo je ukrotil, Kakor vam drago, Rihard III., Romeo in Julija, Vihar, Antonij in Kleopatra. — Tiskovna Zadruga hoče razpečati te knjige potom naročnikov. Vsako leto bi izšli dve knjigi. Naročniki bi

dobili tudi že izšle Shakespearjeve knjige po nižani ceni.

V teh dneh se je končala XI. umetniška razstava Narodne Galerije.

Štirje zrelí slikarí, mojstri stilne faze slovenskega modernega slikarstva, so razstavili ova dela. To so: Rihard Jakopič, Matija Jama, Matc; Sternen in Ferdo Vesel. Poleg novih del kažejo časovno zbrani starejši primeri razvojno pot vsakega umetnika posebej, zbirka pa daje sliko umetniškega dela one prve moderne združitve naših slikarjev, ki je pod imenom umetniškega kluba «Save» nastala pred skoraj petindvajsetimi leti. — Tako Meseinel.

V Splitu je razstavil slovenski slikar Fr. Kopač 120 svojih del, večinoma pastelov. Kopač je Goričanom znan. Pohvalno kritiko o njem je napisal v «Novo Doba» argentinski konzul v Splitu g. Rossani, ki je tudi sam pesnik in slikar. Najbolj hvali njegove portrete in pravi, da je v njih Kopač najmočnejši.

D. B.

B R S T I E.

Tragedija človeške duše. Zopet pesem, ob cnem žalostna pesem v prozi. Sama črnogledost, sama žalost! Ko berem take spise, se vprašujem, kaj je res: vsa literatura taka? Ali pa začetniki, ki pišejo, pišejo samo v trenutkih, ko jih črnoglede misli vse obvladajo. Ta literatura je in ostane petošolska in — ženska. Sentimentalnost se zdravemu človeku gabi. S tem pa ne rečem, da nimate talenta. Če res nimate večje izobrazbe, kot v pismu pravite, tedaj pišete celo zelo dobro. Ali saj imate pred seboj vendar lepo vipavsko dolino z vso svojo krasoto, imate ljudi, ki se pehajo za vsakdanji kruh, ki se veselijo in radostijo. Glejte, kos našega življenja nam podajte. Ne stokanja brez solz, če so solze, naj bodo prave solze, če je smeh, naj bo pravi smeh. To ne velja samo za vas, ampak za vse! In pa slog in jezik! Ne pišite o «božanju lahkega vetra», o «sladkem petju slavčeka.» Takih stavkov je v šolskih nalogah toliko in v romanih, ki jih pišejo nepoklicane ženske pisateljice, še več. Za nas slavce poje in veter piha, če pa hočete že zapisati kaj več, dobite nov, originalen izraz, ne takega, ki vez diši po sentimentalni osladnosti. Vzemimo en mojsterski odstavek iz dobrega novelista Maupassanta: «Toplotni zrak jima je uspal telo in dušo. Solnce je močno pripekalo na vodo, na dreve in na trate. Odsevalo je v sto in sto vedrocelih žarkih v telesih in dušah i. t. d. Zdaj pa te tri stavke napišimo tako, kot bi jih napisala taka pisateljica: «Toplotni kot jesensko listje trepetajoči zrak jima je radostno uspalv ommno telo in trepeta-

jočo dušo. Žarko solnce je močno žgalo in pripekalo na svetlikajočo se vodo, na zeleno drevje in na pisano trato. Odsevalo je liki podoba v zrcalu v sto in sto veselih, plesajočih žarkih v radostnih telesih in koprečnih dušah.» Tako nekako bi se glasili stavki. Ali pa še mnogo slabše. Vidite, to ni poezija. Lepota je v gornjih stavkih; v par skopih, a lepih, mojstersko začrtanih stavkih, imaš celotno sliko pred seboj. In vendar misli marsikdo, da je ravno spis, ki je na ta način ves našit s trakovi in čipkami, pozija. Pa ni!

«brstjem» primerek osladnega stila, se boste kaj naučila. To je vaša napaka, sicer pa ne pišete slabo.

Arhitektura. Vaše rokopise smo izročili, kamor ste želeli.

Inventar. Ni za tisk!

Steze in pota. Nimamo!

S M E Š N I C E.

Ugodnost. Gospod Š. je kupil vilo na deželi. «Veste kaj», pravi slednjič svojemu prodajalcu, «vse je prav in dobro, z vilo sem docela zadovoljen, le veliko poslopje tu nasproti mi ni po godu, saj mi zapira ves razgled.»

To ni tako hudo», pravi ta. To je namreč smodnišnica, ta lahko zleti vsako minuto v zrak.»

Nesporazumljenje. Slikar: «Ali ste Vi napisali zadnjo kritiko o slikarski razstavi?» — Kritik: «Da.» — Slikar: «Vi ste bili tedaj tisti, ki ste mojo sliko tako zmrcvarili?» — Kritik: «Ne prosim, zmrcvarili ste jo že Vi, gospod.»

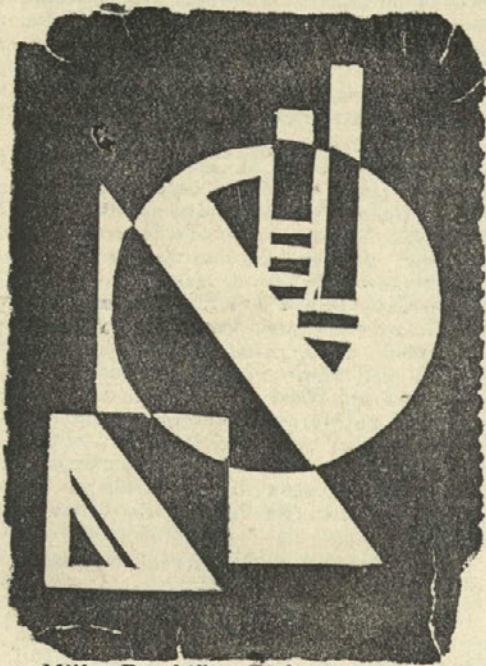
Smola. «Kje sem pa vas že videl?» je vprašal sodnik obtoženca. «Vaš obraz se mi zdi zelo znan.» — «Vašo hčerko sem poučeval klavir in petje,» je odgovoril obtoženec. — «Kaj? Vi ste to?» je zarohnel sodnik. «Petdeset let ječe!»

L I S T N I C A.

M. N. Vaše pesmice smo prejeli. Še res začetniške, prav pravite! A to nič ne dě. Pravijo, da pesnik še noben ni padel kar narejen z neba. Treba se je tudi učiti in če sta srcé in glava na pravem mestu pa je dobro. Prvi dve pesmi se mi zdita samo slabo rimana proza. Najboljša se mi zdi zadnja «Srcu»; če bi jo skrbno prepilili, bi še morda bila. Pa se še oglablite!

Sokolović. Pesmi nista za tisk; to pa iz enostavnega razloga, ker je oblika pomanjkljiva in o ljubezni nič novega ne poveste. Zaljubljeno pismo še ni pesem. Predmet ljubezni je že tako obdelan, da je težko prodreti do dna novih spoznanj v tej stvari. Če pa tega ni — čemu bi pogrevali stare stvari, vsaj na nov način povedane morajo biti. Tu pa ni ne tega ne onega.

«**Ob košnji.**» Pošljite še kaj. Kar bo boljčga, bomo o priliki porabili. Čitajte med

Milko Bambič : Življenje stroja.

Tu vam podajamo primer najmodernejših tendenc o upodabljanju umetnosti. Če gledate sliko samo na sebi, ne boste razumeli nič; če zapišemo pod sliko pravi naslov «Življenje stroja», boste pričeli razmišljati; pravo razlago pa vam more podati le umetnik sam. Razlaga je sledeča: Življenje stroja lahko razdelimo v dobe, cikle. En tak cikel strojevega življenja nam predstavlja krog. Stroj se pri svojem delu obrablja, zato se njegova življenjska zmožnost manjša. Obrablenost stroja je na krogu izražena s črtno, njegovo življenjsko zmožnost pa nam kaže belo polje. Črne lise na tem polju pomenijo razne momente v strojevem življenju (stroj se pokvari i. t. d.). Dva bela podaljška, ki gledata iz kroga, pomenita podaljšanje strojevega življenja (razne poprave, pritikline, nove vijake i. t. d.). V zvezi s krogom je spodaj kvadrat, ki nam predstavlja delo, ki ga stroj vrši. Tudi v tem kvadratu narašča črna, ki bo popolnoma zakrila kvadrat tedaj, ko se bo stroj obrabil. Beli trikotnik v ozadju znači prostor, v katerem se stroj nahaja.

ŠAH.

(Ureja V. c.)

Že pri začetku programa „Našega glasa“ kot družinske revije, se je rodil sklep, da se določi v listu poseben prostor tudi za šah. Pol leta izhaja „Naš glas“ v znamenju družinskega mesečnika, toda do sedaj še ni bilo možno pričeti z novo rubriko. Sedaj, ko so glavne ovire odstranjene, nastopi šahovska razpredelnica svojo pot v času precej živahnega šahovskega gibanja pri nas. Šah je znanost, nova, razvijajoča se umetnost, in njena zelo zanimiva stran so prav gotovo problemi, katere vsi diskretno močni šahisti z veseljem proučujejo. Zato ni in ne bo nič čudnega, ako bo stopila ta rubrika pred čitatelje predvsem s to posebno stranjo šahovske umetnosti. Vsled tega čitaljem pred začetkom sledeče:

Problem je idejna zamisel šahovskih kosov, katerih pozicija nudi po navadi vedno belemu zmago nad črnim in to v čim manjšem številu potez (dveh ali treh). Problem ni končnica partije, pač pa obstoja med obema velika sorodnost. Prvi se razlikuje od druge vsled svoje popolnosti. Nič ne sme biti v njem nepotrebnega in nepravilnega. Edino le končnice velikih mojstrov, kateri imajo velik vpogled in veliko popolnost v potezah, so malone problemi.

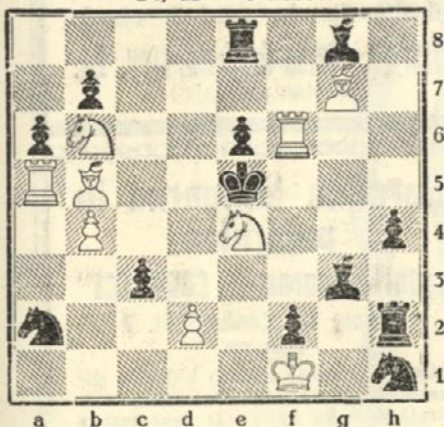
Gojitev problemov je že srednjeveška. To pričajo mnogi ohranjeni arabski, španski, francoski in italijanski rokopisi problemov.

Danes je prav gotovo problem na višku svojega razvoja. Pojavljajo se le tu pa tam kake originalne ideje, ki so pa bolj nazadovalega značaja, smatrane kot hipermoderne ideje. Kar se je dalo ustvariti, je v problemih že ustvarjeno. Gre se le za izpopolnitev idej.

PROBLEM I.

S. Loyd.

Beli: Kf1; Ta5, f5; Lb5, g7; Sb6, e4;
b4, d2 = 9 kosov.

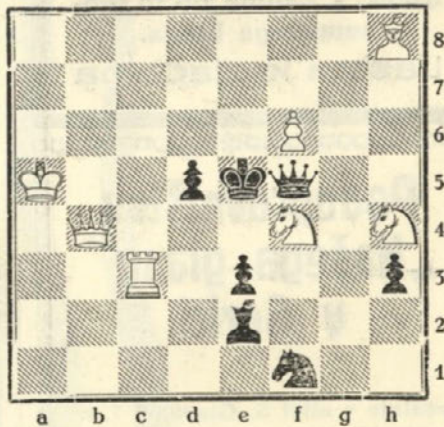

Črni: Ke5; Te8, h2; Lg8, g5; Sa2, h1;
a6, b7, c3, e6, f2, h4 = 13 kosov

PROBLEM 2.

L. Berg.

Beli: Ka5; Db4; Tc3; Lh8; Sf4, h4; f6
7 kosov

Črni: Ke5; Df5; Le2; Sf1; d5, e3, h5
7 kosov

Celoletni naročnik, ki pošlje pravilno rešitev do 10. julija, dobi v dar lepo knjigo. (Žreb.)

LEKARNA CASTELLANOVICH

Lastnik: F. BOLAFFIO

Via dei Giuliani šte. 42, Trst (Sv. Jakob)

VODA „DELL' ALABARDA“ proti izpadanju las

Vsebuje kinin in je vsled tega posebno priporočljiva proti prhljaju in za ojačenje korenin. — Steklenica po L 6.— in se dobiva samo v lekarni CASTELLANOVICH, Trst, Via Giuliani šte. 42, Trst.

GLYKOL

Zelo uspešno sredstvo posebno poleti, v vročih dneh. Kdor se čuti živčno slabega in trpi na glavobolu, naj uporablja samo „GLYKOL“, ki ozdravi v najkrajš. času. Cena steklenici L 8.50. — Za popolno ozdravljenje je treba še est steklenic.

Izvrstne Švedske kapljice sv. Antona za želoder.

Tržaška posojilnica in hranilnica

registrovana zadruga z omejenim poročtvom

uraduje v svoji lastni hiši ulica Torre bianca 19, I. n.

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge na čekovni promet, ter jih obrestuje ~~po~~ po 4⁰/₀ ~~večje~~ Večje in stalne vloge po dogovoru. - Sprejema „Dinarje“ na tek. račun in jih obrestuje po dogovoru. Davek od vlog plačuje zavod sam. - Daje posojila na vknjižbe, menice, zastave in osebne kredite. - Obrestna mera po dogovoru. - Na razpolago varnostne celice (safe). — Uradne ure za siranke od 8:50 do 13 in od 16 do 18. - Ob nedeljah urad zaprt. — Štev. telef. 25-67. — Najstarejši slov. den. zavod.

Old England

Trst, Corso Vitt. Em, 26

Velika zaloga izgotovljenih oblek. - Zaloga tu- in inozemskega blaga.

Lastna krojačnica

TVRDKA

Franc Knežič

ustanovljena l. 1896.

Velika zaloga blaga za moške in ženske, perila, bombažnin, drobnarije in modnih oblek.

Trst (7.) Corso Garibaldi št. 24.
(lastno posloplje.)

Podupravništvo „Našega glasa“ v Gorici

posluje v ulici S. Giovanni 7, 1.
Nedobljene številke „N. glasa“
naj se takoj reklamirajo.

Narodna knjigarna in papirnica

sedaj knjigarna „G. CARDUCCI“

Gorica, Via Carducci št. 7

Telef. 169

priporoča svojo zalogo knjig in pisarniških potrebščin. Preskrbi v najkrajšem roku knjige iz inozemstva po dnevnem kurzu. Razprodaja na drobno in debelo. - Lastna knjigo-veznica.

 Kupujte vedno le
holandski kakao

DE JONG'S

ki mu gre prvenstvo po pristnosti in kakovosti!